

ספר שְׁדֵי חֶמֶד

אסיפת דינים, חלק שמונה עשר

והוא פאת השדה, אסיפת דינים, אות א' ב' ג' המין ומצה ושיווי הפאה מאות א' ב' ג' ד' ה' ליקוטאי נינחו מספרן של צדיקים המה הגבורים, אשר דברו בקדשם במקומות מפורים, אסיפת דינים אמרי פנינים מפי סופרים ומפי ספרים, בדברים הנהוגים נפשי אותה ללקט אמרים, בעזרת הבורא יתברך בורא רוח ויוצר הרים, המאיר לארץ ונותן חכמה וכינה לאנשים עליה דרים, למדנו חיפוש מחיפוש חופש כל הדרי הדרים את כל אלה ידי עשתה אנכי הדל צעיר שבצעירים, מכני ציון עיר קדשנו ירושלים משוש תפארתנו במהרה בימינו תבנה ותכונן בראש ההרים, והייתי כלג שנים מאחת מעיירות קורים, עיר קטנה קראסובזאר שמה ואנשי קדש בתוכה קירימצאקים ואשכנזים טובים ויקרים, ובסוף ימי הביאני המלך יתב"ש אל הארץ הטובה עיר הקדש חברון תובב"א אשר בה שוכנים כבוד אבותינו הקדושים, אברהם יצחק ויעקב אשר זכותם מגן ומאיר לארץ ולדורים.

הצב"י חיים חזקיהו מדיני הסכנה הח"מ (הנולד מהאשה הכשרה הצדקת חזקיה הרבנית מרת קאלו וידא ויל) בן לאחוני אבי הרב החסיד ועניו מוהר"ר רפאל אליהו מדיני זלה"ה הנצב"ה נהגים מזו השכינה באספקלריא המאירה אור לישרים: (שגלב"ע ביום ד' עש"ק ערב חנוכה תרס"ה תנצב"ה).

יצא לאור והובא לבית הדפוס ע"י בית מסחר ספרים של הר' יוסף צבי לעזר בוארשא (רחוב מולא № 2) בחדר"ג ר' שמואל זצ"ל שהיה אב"ד בק' וואלמישין משנת תר"ט עד תר"ץ ואחר כך משנת כת"ר עד י"ט כסליו תר"ס היה ראב"ד וסו"צ במעזריטש יע"א ושם מנוחתו כבוד, תנצב"ה.

גם קונטרס קטן מעט מח"ת את אשר חנן ד' לי המו"ל יצח"ל הזכות מכל ח"י חלקי שדי חמד שייך לי המו"ל וליורשי אחר באה שנה.

ווארשא תע"ב.

СЕФЕРЪ СДЕИ ХЕМЕДЪ

АСИФАСТЬ ДИНИМЪ

т. е. ТАЛМУДИЧЕСКАЯ ДИССЕРТАЦІЯ. Часть 18.

Издание и собственность I. Г. ЛЕВЪ.

ВАРШАВА, 1911 г.

ספר שְׁדֵי חֶמֶד

אסיפת דינים, חלק שמונה עשר

וְהוּא פֶּתַח חֶשֶׁד, אֲסִיפַת דִּינִים, אוֹת א' ב' ג' חֲמִין וּמִצָּה וּשְׁיורֵי הַפֶּאֱה מֵאוֹת א' ב' ג' ד' ה' לִיקוּמֵאֵי נִינְהוּ מִסְפָּרָן שֶׁל צְדִיקִים הֵמָּה הַגְּבוּרִים, אֲשֶׁר דִּבְרוּ בְּקִדְשָׁם בְּמִקְוֹמוֹת מְפֹזְרִים, אֲסִיפַת דִּינִים אֲמִרֵי פְּנִינִים מִפִּי סוֹפְרִים וּמִפִּי סֹפְרִים, בְּדַבְרִים הַנְּחֻגִּים נִפְשֵׁי אוֹתָהּ לִלְקֹט אֲמִרִים, בַּעֲזֹרַת הַבּוֹרָא יִתְבַּרֵּךְ בּוֹרָא רוּחַ וְיוֹצֵר הָרִים, הַמֵּאִיר לָאָרֶץ וְנוֹתֵן חֶכְמָה וּבִינָה לְאֲנָשִׁים עֲלֶיהָ דְרִים, לְמַדְנֵי חִיפּוּשׁ מִחִיפּוּשׁ חוֹפֵשׁ כָּל חֲדָרֵי חֲדָרִים, אֵת כָּל אֱלֹהֵי יָדֵי עֲשֵׂתָהּ אֲנֹכִי חֲדָל צַעִיר שְׁבַצְעִירִים, מִבְּנֵי צִיּוֹן עִיר קִדְשָׁנוּ יְרוּשָׁלַיִם מְשׁוּשׁ תַּפְאֲרָתָנוּ בְּמַחֲרָח בִּימֵינוּ תִּבְנֶה וְתִכּוֹנֵן בְּרֹאשׁ הָהָרִים, וְהִיִּיתִי כְּלִיג שְׁנִים מֵאַחַת מַעֲיִידוֹת קִירִים, עִיר קִסְנָה קְרֵאסוֹבֶזֶאָר שְׁמָה וְאֲנֹשִׁי קִדְשׁ בְּתוֹכָהּ קִירִימִצְאָקִים וְאֲשֶׁכְּנֻזִּים שׁוֹבִים וִיקְרִים, וּבִסּוֹף יָמֵי הַבִּיאָנִי הַמֶּלֶךְ יִתְבַּשׁ אֶל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה עִיר הַקִּדְשׁ חֲבֵרוֹן תּוֹכְבֵּי אֲשֶׁר בָּהּ שׁוֹכְנִים כְּבוֹד אֲבוֹתֵינוּ הַקְּדוּשִׁים, אֲבִרָהֶם יִצְחָק וְיַעֲקֹב אֲשֶׁר זְכוּתָם מִגֵּן וּמֵאִיר לָאָרֶץ וּלְדָרִים.

הַצִּבִּי חַיִּים חֲזָקִיהוּ מְדִינֵי הַמִּכְנֶה חֲחִי"מ (הַגּוֹלֵד מֵהַאֲשָׁה הַכְּשֶׁרָה הַצְדָקָת חֲזָקָה הַרְבֵּית מֵרַח קֶאֱלֹו וִידָא וִל) בֶּן לֵאדְוִנִי אֲבִי הַרֵב הַחֲסִיד וְעִנְיֵי מוֹהֲרֵי רַפְאֵל אֲלִיהֶם מְדִינֵי זֶלְהִי תִנְצֵבִיָּה נִהְיִים מִזֵּיו הַשְּׁכִינָה בְּאַסְפִּקְלִיָּא הַמֵּאִירָה אוֹר לִישְׁרִים: (שְׁנִלְבֵּעַ בְּיוֹם ו' עֲשִׂק עֶרֶב חֲנוּכָּה תְּרַסִּיָּה תִנְצֵבִיָּה).

יֵצֵא לְאוֹר וְהוֹבֵא לְבֵית הַדְּפּוּס עִי"ב בֵּית מִסְחָר סְפָרִים שֶׁל הַר' יוֹסֵף צִבִּי לַעֲזֹן בּוֹוֶאֶרְשָׁא (רְחוֹב מִילָא 28) בְּתַרְחִיג ר' שְׁמוּאֵל זִי"ל שְׁהִיָּה אֲבִי"ד בֶּק' וּוְאֲלִטְשִׁין מִשְׁנַת תְּרַי"ט עַד תְּרַי"ךְ וְאַחֲרֵי כֵן מִשְׁנַת כְּתִיד עַד יֵמֵי כְּסִלִּין תְּרַי"ט הִיָּה רֵאבִ"ד וּמוֹרֵצ בְּמַעֲזְרֵיטְשׁ יַעֲזָא וְשֵׁם מְנוּחָתוֹ כְּבוֹד: תִּנְצֵבִיָּה.

גַּם קִנְטֶרֶס קָמֵן מַעֲט מִחֵת אֵת אֲשֶׁר חָנָן ד' לִי הַמִּלִּל יִצְהָל הַזְכוּת מְכַל חִי חֲלָקִי שְׁדֵי חֶמֶד שִׁיךְ לִי הַמִּלִּל וּלְיֹורְשֵׁי אַחֵר מֵאַחַ שְׁנָה.

ווארשא תער"ב.

СЕФЕРЪ СДЕЙ ХЕМЕДЪ

АСИФАСТЪ ДИНИИ

Т. е. ТАЛМУДИЧЕСКАЯ ДИССЕРТАЦИЯ. Часть 18.

Издание и собственность I. Г. ЛЕВЪ.

ВАРШАВА, 1911 г.

Тип. „Конкордія“ Варшава, Запрочимская 1. 1912

הגיוני יוסף

שפתח לאיש במענה מו. ודבר בעתו מה טוב (מסלי פי' כ"ג) :

טובים. וישרים. תורה ומצות ד' תמימה עינים מאירים. לזאת עתה כי באו אלי ימי הירידה ימים אשר אין לאיש חפץ בהם. אתן תורה לד' אשר נתנני ומחיתי הוא לחיות. כסניף ללומדי תורה. וכעוזר להאנשים המוצאים אורה. ואשר עזרני בחסדיו להוציא עתה לאור חלק האור. הוא חלק י"ח מהספר הנורא שדי חמד להגאון הצדיק כו' חיים חזקיהו מדיני וצללה"ה :

והנה בהקדמתי במבוא לחלק י"ז שנדפס זה כארבעה שנים (בשנת תרס"ח) דברתי בארוכה מעט מזה כי המביע ד' בלב כל איש שיתאווה להשאיר הזכרת שמו בעולם הזה וכי מצינו זאת בתנ"ך ובדברי חז"ל. וכן אמרו החכמים כי אם ה' ביכולת איש לבוא מעולם התחי' היה בא בלא התמהמה לספר לפני יודעיו ומכיריו את אשר נודע לו שם חדשות ומועילות שלא ידעם בעוה"ז השפל. כי חק המביע ד' אשר כל איש יתפון להפיץ מעיינותיו וחכמותיו חוצה ולא יוכל לעצורם בלבו אשר עמו תמות חכמה. ולא אחד בתבל ישלם בנפשו ובחיוו אך למען לבחון ולהוציא רעיוניו ואשר חנה לבו לפני אנשי תבל :

עוד עלי לדבר מזה פה מטבט אחר. סבט אשר מטבט קדוש יהלך. להעיר להראות להבין כי טובים דברים כאלו להאיש בחיים חייתו למען לא ימערד קרסליו כל זמן שהוא חי וכל עוד יצרו לא חלל בקרבן :

יתברך תכורא וישתבח תיוצר. כי תחייני והבאני עד כה. להכיר ולירדע כי פחשבות האדם המה מהבל. מעשיו כולם הם תהו ובתו. אף כי טוב שם משמן טוב. אבל גם זה כעוף יתעופף. כי יום המות " מתחיל למנות מיום הולדו. מיום ומעת כי יאמרו הורה נבר. יתחילו למנות עוד י"מים עוד שבועות עוד ירחים ויולד אנוש ויחיה! אך ברנע כי כבר נולד הבריאה החלושה. " אנוש! אנוש. אף כי נגזר עליו לחיות ימי נבורות; הן רהבם עמל " ואון. ראנה ותלמה. יגונות ואנחות. זאת לא זאת לבד! יום כי יעבור. חלא לספור. כבוי חי יום. ונקצר זמנו עתות חיו ביום. כה יעברו עתותיו יעופו שניו. ועוד מעט וישאל איה מבחר ימי עולמיו. עתות ילדתיו תחמודות. איה חברי שעשעיו. אשר חריו לנפשו עונג ונחת. איה הם? ישאל לנפשו! כמוץ לפני רוח יריצו שניו. יעמוד מעט רנע ויתבונן הנהו בתוך רשת. סביביו בניו ובנותיו ואשת. אם רע ואם נעים. ידחקו לעמול ולעבוד עבודתו ולעזוב רעים. כשור לעול וכחמור למשא. יעמול יום וליל. טוב לו עוד. אם חיש מהר יזכור כי חייו הבל. יצייר בנפשו כי יקרבו ימי אבל. ולשווא יפחו כמים. להשיג אשר תראה עינים. כי אין בעולם הזה דבר אשר לעולם הוא ניצב וקיים. הכל הולך אל ארץ נושיה! טוב לו כי יזכור כי הולך האדם אל בית עולמו. מקום אשר כל יצירי תבל יחנו למו. שמה לא יתאוו מלבושים יקרים. אבני שוהם וברקת מזהירים. שמה יאירו אך מעשים

הגביא ירמיה בדברו לבני גולה לבבל. אמר. (ירמיה לא. כ'). הציבי לך ציונים. עשו לך תמרורים (רש"י תמרים קמים נטועים לסימן כו') שתי לבך למסירה דרך הלכת :

לא ה' בונה בית. ולא ה' נושא אשה. ולא ה' מוליד בנים. וכדרשת חז"ל (שבת קכ"ג) על הקרא כי הוא אומר ויהי זו אשה הוא זה ויעמוד זה בנים. אם ה' אדם זוכר התלחות המגיע לו מאשה היותר טובה. מחסרה לרכי' חליה מיתמה. ואם ה' זכר מה המה בנים. ובפרט " בדור סורר ומורה זה אשר עליהם כבר חזה הנביא ישע' "דוי אומר לאב מה תוליד ולאשה מה תחילין" (ישע' מ"ה יו"ד) מי ה' לוקח אשה להוליד בנים. אשר יאמרו אח"כ מי ביקש זאת מהורים שילדו. אבל מאמר שהשכחה יתגבר עליו. יקח אשה ויוליד בנים וגמלא העולם במו ומשוכלל אבל על זה יש להתאונן כי אמה בן אדם הלכת עם השכחה ומשכח אל מחולק. עם השכחה הזאת המוטבט בטבטך לטובתך. חלך ומשכח אלהיך לרעתך. היולא מדברינו כי כל מדה ברא הקב"ה לחלית טוב. והכל חלי בהאדם. אם ישמחש במדותיו לדבר טוב. אזי טוב לו. וטוב להעולם. ואם חלילה להיפך מזה רע לו. ולכל העולם :

בן הדבר בקנאס ואחזה וכבוד. אם הן המה בעוכרי נפש האדם. אבל נבראו לדבר טוב והוא העקרי אם יבוא היסוד להסיף לאמר למה תעמול בתורה המתשת כותך. או יתפך כלדיק לפני פיניך לאמר. למוד תורה לשמה. אבל לא כלימוד זה. שתלמוד אלה. אף אם באמת שהנאות וכן יאה ויפה ללמוד תורה לשמה. ולא לשום פני' ודבר אחר. אך למען לרחות היסוד אשר כל מגממו לבטל אותך "לגמרי" מחורת ד'. אמרו קנאס סופרים חרבה חכמה. שקשה מאוד על האדם לעשות הכל אך לשם שמים. בלא שום פני' אחרת. אך כשיטרוף לזה גם קנאס סופרים אז חרבה חכמה ולא ישמע לילדו המסיתו לבטלו מחורה לגמרי :

ובן הדבר בתאווה אם לא יהי' באדם מדה זו להתאווה עוד ועוד יסיתו ילדו הלא כבר למדת די והותר עשיית מעשים טובים יותר מדאי ועוד כדומה לזה אשר היסוד ימלא לסג' לענין כמו שהוא דורש טובתך. אבל אם ק' בו המדה לסיות תאב יותר ויותר לעבודה

אם כי אמר הכנא (אבות פ"ד הקנאה והתאווה והכבוד מוליחין את האדם מן העולם. אין לבטל הדין מקום לשאול אם ככה הוא מדוע ברא הקב"ה את עולמו ככה. מדוע נתן נט' להאדם להמדות הרעות הא"ל. [וכעין זה מצינו בדברי חז"ל (ברכות לא) על הקרא ואשר הרעותי (רש"י ואשר הרעותי אני גרמתי להם שבראתי יצר הרע)] כי כבר השיב על כדומה לזה החכם מכל אדם (קבלה ו' כ"ט) בלאמר ראה זה מצאתי כאשר עשה האלהים את האדם ישר. והמה בקשו חשבונות רבים וכפירש המפרשים שם. ויעוין בספר תעלומות חכמה להגאון מהר"י מליסא ז"ל על הקרא הקודם לזה אדם אחד מאלף מלאתי היינו שיהי' שכלו שלם מאוד בלא שום נטיה אל החומר. ואשה בכל אלה לא מלאתי. אבל אשה החומר המכונה בשם אשה. [כי באמת החומר מחויב לעשות רצון השכל האמיתי. ולא להיות כאשה סוררה אשר תחת אשה תאבדה זרים. ועיין במורה נבוכים ח"א ומ"ש שם]. היינו חומר טוב שלא יתאווה לרע בכל אלה לא מלאתי. כאשר לא תמלא אשה שלא תתאווה לנעימים ורדדים וכדומה. ולזה נריך שמירה גדולה האדם המשכיל להגות בתורה ולעסוק במלות מעשיות המיישר השכל. ומכניע החומר כו'. לבד זה ראה זה מלאתי כו' למה עשה הקב"ה החומר רע כ"כ. התשובה ע"ז כמ"ש חז"ל על בריאת היסוד. אמה עשיתו רע כו'. וכן אמר שלמה מלאתי אשר אלקים עשה את האדם ישר והמה בקשו (לעשות דברים שמביא) חשבונות רבים ומהפכין המוד לרע ורע לטוב. ועיקרו של דבר זה מצינו בתוס' ק' בהוציא משה רבינו לב"י לור ילדך חשי. ותשכח אל מחולק. ראה לומר הקב"ה עשך בטבט השכחה (אף שאין זה דבר טוב לפי השקפה ראשונה) למען תשכח דברים רעים. האסונות והפגמים. אשר יעברו על האדם. וכדברי חז"ל גור' על המה שישכח מהלב. והקב"ה עשה כן לטובת העולם וקיומו. למען טובת אדם קר ימים. כי אם לא היה באדם טבט השכחה כל עת ורנע

ויהיו לשם עולם לא ישכח. לבד מה שאין בר בלא חנן ואין פטר כתב אנוש שלא יהי' זו איזה דברים קלי ערך ואולי גם עמיתים כן אי אפשר שלא יחדש ויאמר אדם העוסק בזה וכיוצא בזה גם דברים טובים יקרים ומשובים ואם אף מלה אחת. או יפרש מינה אחת כהוגן לאמיתו אז כדאי לפניו כל העמל ויגיעה שיגע כל ימיו:

וזה הביאני אשר במרבית הספרים אשר יצאו על ידי אף כי לא שייכים לי כלל, ולא עלי מכירתם ועסקם. הבאותי מעט מחדושי שחדשתי בשנים העברו. ומהם גם מה שנולדו ברעיוני בשנים הללו. אף כי רעיוני המה עתה דלים ונחלשים בל יקומו אתי עוד במלחמת התורה ותושי'. ובעת יהגה מי בהספר אולי בדרכו יסור לשים עין גם בדרבי, ותהי זאת נחמתי בארץ החיים. ומפני זה נמתי בלבי לצרף גם לחלק זה מעט מחדושי שחדשתי בימים רבים שעברו עלי:

ועתה אתבונן אל אולתי בימים ההם. שלא רשמתי על הספר את כל אשר חרה והנה לבי. אבל מה שעבר אין. לא תשורנו עוד עין. ואשר אזכור עוד (או אשר כבר נדפס ממני כסניף לספרים שנדפסו אז מעט ואינם נראים עוד כמעט בארץ החיים) זאת אדפס פה צירוף לחלק זה האחרון משדי חמד אשר אקוה לר' שירבון דורשיו וירביון הוגיו והלומדים בו. ובוה לבקש כתפלת דוד המע"ה אגורה באהליך עולמים:

כן אדפס פה איזה גרנרים מכבוד אבי מורי הנאון זצ"ל כי רובם ככולם הכתבים וחידושי תורה שבכתב כמו מוכנים להדפס נשרפו בהשרפה הגדולה במעוזיטש בשנת תרל"ג ואח"כ שם עיקר לימודו בחכמת הקבלה ואשר נמצא עוד ממנו ת"י מההכרח לסדרם ולהבינם ואין בידו עתותי בעוה"ר:

ובן אדפס פה מעט מזעיר מחדושי אחי הרב החובב המפורסם כו' מו"ה מ"שה גבריאל ז"ל שנפטר לא עלינו בלא זרע קיימא. ביום ד' ויצא ששה ימים לירח בסל"ו תרע"א בגוי-יארק, אמעריקא ולא עלינו אין לו מי שיזכיר שמו בלעדי יהי זכרונו חרות פה מעט מזעיר אף כי כתב הרבה והיה בקי ממש שגור על פיו ש"ם ופוסקים. אבל כל מה שכתב בכתב על הנליון מספריו וספריו כולם סכר ונשאר ביד אחרים ברוסיא. ואין ביכלתי וכחי להשיגם ולהעתיק מהם:

ובן מעט מעט מזעיר מהחידושים שחידש וכתב דודי אחי אבי הרה"ג המפורסם מוה"ר גבריאל זצ"ל שהי' אבר"ק רודקא שנים רבים כי לא הפגין בגדולות והיה מסתפק במעוט ולא חסר לו לפרנסתו שהי' די לו גם שמה ובסוף ימיו קבע מושבו בירושלים עה"ק טובב"א ונפטר שמה ביום ע"ש פרשה וישב כ"ב כסליו ונקבר על הר הזיתים בין קברי הגאונים והצדיקים אשר מנוחתם שמה וכל הכתבים שנשאו שמה ביד אשתו ואין להסתין עד שיבואו הכתבים כולם לבנו הירא השם באמת עוסק במצות בעל תרומות הנוגות המפורסם מו"ה מרדכי ג"י בארטנאווסקי באגמווערפיען בבעלניען וממנו אלי:

וימחר

לפניה. לא יאמר די אף אם ילמוד כל שימים ולרבות הלילות. ומעט יהי' בעיניו כל המעשים טובים שעשה ויכסוף להיות קובץ על יד עוד ועוד. ואולי לכוונה זאת סיפרו לנו רז"ל כי כאשר אהרו להילר הרע וחבשים תלחא יומי לא מלאו ביעתא בת יומא בכל העולם ובע"י פ"י בארץ ישראל (יומא ס"ט) לאמר כי מדה התאוה נלרעה במדה נכונה ומעטה לקיום העולם:

אף כן כבדור. מה רע ומר להאדם אשר אין בו מדה זו לפניה. אם יאמר לו היל"ר על כל הטובות שכבר עשיתה למה לך עוד. אם יפתחו חטאים. לכה אחנו נארכה לרס. נבלע כל הון יקר מאחרים. בתנו נמלא שלל. אז אם יש בו המדה הטובה הזאת הכבוד. יאמר לו שכלו. הוזהר בן אדם הזהר מליך עם פועלי האון. כי תנהום באחריתך. פת חדרך הטובים ישבו ברום המעלה. ואמה תהי' אסור עם אסורי בור. שמור נא כבודך להיות מוכבד בעיני אלהים ואנשים. ולא להתחזר עם אנשים רעים וחטאים נוכלים וחוללים טובאים והוללים. היואל האלהים עשה את האדם ישר. ברא המדות האלה לפנות עממם אל דברים טובים ומועילים. ואז יהי' טוב לו ולנפשו. ואם חלילה להיפך מוליך את האדם מן העולם אבל כל הדברים אלו דים להאדם השוקט על שמריו. יושב בביתו ומתנהג כהרגילו מאז ומנערוי אף האדם. אשר תהום אל תהום קורא עליו. וטפל תחת מסיבות הזמן ומקרוי. הוא מתגלגל ממקום למקום. ויתפך מדבר אל דבר. ויעמול על לחם יומם ולילה. במר נפשו יחשב אי' אלהי. האדם אשר כל משבריו וגלי ים זועף העולם הזה עובר עליו. אנשי מרמה ועולה יסובבו. ובחברתם נגד רטנו תבוא נפשו. להאדם הזה למטן כל ימיו פעמיו ולמטן שלא יסור מדרך הטוב והישר. העלה הנכונה הם דברי ירמי' שיזכור תמיד הדרך הטוב שהלך בו עד כה. ישאל אביו ויגידו זקניו ויאמרו לו. יזכור אביו זקניו בני משפחתו הטובים ויאמרו לו זה הדרך הטוב לך בו. וזה דברי ירמי' הכביא לישראל אשר הלכו בגולה. הציבו לך ליונים גו' שחי לך למסילה דרך הלכת לכל בני הגולה אם נער ולפיר אם זקן ושכ לכולם יחד הגיד דבריו כמאמרי חז"ל אל האמין בעלמך עד יום מותך שהרי יומן כו'. ואל תאמר לבי כבר חלל בקרבי כבר עברו רוב שנותי ולא חטאתי שוב מובטח אני שלא אחטא. כי יום המות הוא מהדברים שאין אדם ידע כמאמרם (שבת ל') גזרה הוא מלפני שאין מודיעין קלו של בשר ודם. ומדת ימי מה הוא זיקש דהע"ה שידע עכ"פ אם עליו אף למדוד ימים ולא שנים הוסיבו לו אין מודיעין מדת הימים ג"כ. נעלם הוא ממנו ואין אדם ידע כמה עליו עוד לחיות אם אף מעט המה שנותיו או אולי יש לו לחיות שנים רבות. ואולי זכה עד כה ומוסיפין לו הרבה וכחכמים (יבמות סוף ג') (*):

לזאת העלה הנכונה לפני כל איש הלומד ויעזרו ד' לחדש איזה חידושים בתורה לעשות כפתורים ופרחים לדברי חז"ל שלא יהי' מונע בר אשר יקבה לאוס (לבד האזהרות חז"ל ובספר חסידים) ובזוה"ק בלק דף קפ"ז ע"ב אמר איהו כו' ואקיים בי טוב עין כו' קרי בו יברך מ"ט בגין דנתן מלחמו לרל. מלחמא ומיכלא יחורייתא דילי אכילתון כו' ולכחוב בספר חדושי ודבריו הטובים שיהי' לזכרון לפניו. ואם יהי' לאל ידו גם להדפיסם. כי הן המה יאמרו לו זה הדרך לכו זה המסילה לעלות בו למעלה למעלה להשכיל למטן להגות בתורת ד' ולקיים מצות ד' יומם ולילה תמיד

(*) **וברבי** נחשב לי, אולי הוא אחת ולא הלל"ה דברי חז"ל (חגיגה דף ד' ע"ב) רב יוסף כי מטי להאי קרא בעי ויש נספה בלא משפט אמר מי איכא דאזיל בלא זמניה. אין כי הא דר"ב ב"א כו' א"ל הואיל ואייתתה ליהוי כו' א"ל סוף סוף שניה מאי עבדי. אמר אי איכא לורבא מרבנן דמעביר במיליה מוסיפנא לכו כו' והוא כדעת חכמים דפליגי על ר"ע ביבמות ג' הנ"ל. וכל בר דעת ישאל ע"ז הלא הוא המוסכם בדברי חז"ל שהוא השטן הוא היל"ר הוא המלאך המות איך יתפך כאן לפתע פתאום לפנז מאין כמוהו שיתן שנים ויוסף ימים ללורבא מרבנן המעביר על מדותיו. אף לדבריו המשובה מפורשת. כי זה ידוע ומוכן לכל כי המעביר על מדותיו קשה לו לחטא וכדברי חז"ל מעבירין ממנו כל פונתיו והוא ת"ח ומעביר ע"מ וישטן ע"ז שטברו רוב שנותיו ולא חטא שוב הוא מובטח שלא יחטא. אבל כל הגדול מחברו גדול ממנו ילרו וירלה היל"ר דווקא להכשילו לכן יוסף לו שנים על שנה ירבה שנותיו עד כי השנים שחיה כבר לא יגיעו לחי' שנותיו כולם אשר עליו לחיות. ואולי הפירוש ילרו גדול המנו היינו ממנו" כי ישטן על רוב שנותיו ולדקתיו וימלא היל"ר מקום להכשילו:

ממשפחת הגאון ר' ארי' לייב קאצענעלינבויגען זצ"ל
אב"ד בבריסק. וממשפחת לחצדיקים הקדושים משפחת
זאקהיים מראזנאי. ומשפחת אמה מבית הגאון בעל
תו"ט זצ"ל. גם אלו החיים אתנו לאורך ימים הם
רובם לומדים נגידים מפורסמים. גם בבית היתה שומרת הבית
ביום כלילה ודברי' היו מזוקקים מובחנים ונכונים ובלשון
המדוברת אמרה תמיד בכל עת שהביא' הזמן דברים כאלו
להשמע. הסער כי ישבור תורן האני'. על אנשיה אך להעיר
תאני'. כי יעבור וילך אחד מהשנים. למעמסה יהי' על השני
החיים. לא ימצא עוד קורת רוח. אף בחפשו בתבל בכל
רוח. לא ימצא עוד מנוחה וששון. כי תמיד יהי' לעינו האסון.
אם דברים כאלו בעת אמרה לא פעלה פעולה עזה. אבל כי
בא הדבר לידי נסיון. לא עליך קורא יקר. רואים דברים אלו
כדברי חוזה. ולכן לא היה בכחי בשום אופן ליקח עצמי
לדבר חדש. ובפרט למלאכה כבירה כזו להג' ולראות
הקארעקמין טרם יציקו הפלאטין ולתקן את אשר אפשר לתקן
וכדומה (אף כי כימים הראשונים בעוד שהי' המחבר זכותו
יגן עלינו חי והי' כל דבר הקשה מה שלא הבנתי. או הבנתי
שיש שם חסרון המעתיק וכדומה. קרבתי אליו במכתבי.
וחכותי עד בוא תשובתו. לא כן עתה אשר נקח מאתנו
נזר ראשינו הגאון המחבר זצ"ל יוכל היות כי דברים הנפלאים
ממני ישארו ככה פלאים. אבל גם בלא זה הכבד העבודה
הזאת יום וליל עלי' ובעת אשר רעיוני זעפים יתגעשו וירעשו
אי אפשר ליקח למלאכה כזו הצריכה מנוחת הנפש מנוחת
הגוף ומנוחת הרעיונות. אבל לכל זמן ועת. לאמר לאסורים
צאו ולאשר בחושך הגלו ויראתי לחכות עוד פן אתמהמה עוד
וימצא בי עון. וכי אעשה מלאכתי זאת באמת ובלא עיפות.
הן במילי דאורייתא וכדומה כתיב יחללך זר ולא פיד וכוונתו
פ' בלק דף קצ"ג ע"ב ולא פיד. ואם לא זור. פיד. כו' כו'
וכדין פתוחי פימך באורייתא ישבחין מילך ויודעין מאן אנת
כו'. גם על מפעלי בהספר היקר הזה עדי חסד רבים יעידו
ויגידו. יעיד הנעשה על עושהו כי רבות אעמול להוציא כלי
שלמה וכאשר כתבתי מעט מזה בהקדמתי לחלק ט"ו י"ז
ובשאר חלקים הקודמים ואוכל אנכי בצדק להתפאר כי רבות
עמלתי בזה ומיראתי פן ימצא בי עון ומידעתי רוב חשקו של
המחבר זצ"ל שיהיו דבריו נדפסים ופיצו מעיינותיו חוצה
אמרתי יהי' מה ומסרתי הכתבי ידות לדפוס היותר טוב
ומובחר ואני תפלה לר' שיעזרני ויראני ברכה במעשה ידי
ואזכה עוד לרוב נחת ומנוחה בזה ובבא :

נאני מאמין באמת כי לאחר מאה שנה יבוא המחבר לקראתי
כי רבות עמלתי למלאות חפצו ורצונו ורבות עמלתי
שיצא על צד היותר טוב. דברי המצפה לישועה בחודש סיון
ויהי' נ"א בדבר"י לרצון לפני ארון כל ולפני הקוראים
יוסף צבי לעוו בלא"א תרח"נ ר' שמואל זצ"ל?

וימחר יוסף כי נכמרו רחמיו גו' ויבקש לבכות
ויבא החדרה ויבך שמה. (בראשית מ"ג ל')

חבה נא הקורא חיקר ואדבר עוד מעט וידוע לי. החלק
הזה אשר אני נותן לכם היום אחי רעי מכירי ויקירי
הוא מאחרית ושארית שדות הגאון הצדיק המחבר זצלה"ה.
באו אלי הכתבי ידות עוד בסוף שנת עת"ר העבר. ודמינו
אנכי ותלמודי המחבר והמיוחד בהם חרב ר' אברהם נסים
אשכנזי נ"י. והאחים הנבירים המפורסמים ויראים ושלמים
מאיר. ומשה. פסחים שיחי' למחר ולמחר המלאכה אבל
בשנת עת"ר לא הי' עוד אפשר לעשות בזה מאומה. ודמיני
להתחיל זאת תיכף בראשית שנה זו נאדרי בקדש (אעת"ר)
אבל! אל תתהלל ביום מחר כי לא תדע מה יולד יום אמר
החכם מנ"א (משלי כ"ז א') העולם הוא ים זועף. רחב ידים
רב מצולה. והזמן נשר רעוע בנוי עליו כו'. ומה תעשה
לזעף הים והמונו כי יתגעש ושטף ועבר. ובית מלונך אף
הוא יחשב להשבר. אמר הברדשי בצדק" (בחינת עולם קאפיטל ה').
תו"ט אחר יו"כ אנכי לא חייתי בקו הבריאות כימים שמונה או
עשר. ואחר סוכות נהיתה ונחלתה אשתי מאשא גיטלי'
ו"ל בת ר' אברהם למשפחת ראזענבל"ום ז"ל והיתה חולה
ושבה לאיתנה מעט. ואם כי רבות בשנים האחרונות היתה
חולנית אבל בחורף זה מראשיתו כבר נראתה מחלתה אנושה.
וכה עברו ירחים שלשה ובסוף חודש טבת תקפה עלי' מחלתה
ביתר שאת. ומתמטה אשר עלתה עלי' לא עלינו" לא קמה
עוד ונשמתה עלתה למרום ביום ע"ש משפטים
כ"ז שבט שנה זו תרע"א. ואם כי אמרו חז"ל (אביי
כתובות מ' ע"ב) רבים שתו לימא רבים ישתו לא לימא משתה
ראשונים לימא משתה אחרונים לא לימא. כל עוד לא אתא
מלכא משיחא ולא נתקיים הקרא ובלע המות. הכל יודעים כי
האדם לא יחי' לנצח, ורבים ישתו ולא אנכי יחירי בזה
וכיוצא בזה ד' ישמרנו ויאריך ימינו. על כל זה צעף אפלה.
מעטה עצבות. כסה כל רעיוני וחדרי נפשי. והייתי כשוכב
בראש חבל בעת סופה וסערה. כי לא שנה ושנתיים חייתי
עמה. חייתי עמה כמעט יובל שנים. ששה וארבעים שנה!
ששה וארבעים שנה אשר מחצית הגולדים ימיתו קודם שנת
הארבעים ושבע (*) וכמה הם חיי האדם אחרי שלא נחשוב ימי
הילדות והנעורים אשר לא ידעו מאום מה טוב ומה רע.
ואחרי שנסיר ימי השיבה ותגבורות. אף אם יגיעו אליהם בעזה"י :
נוסף לזה אם אין איש בארץ אשר יעשה אך טוב ולא יהי'
לו חטא וחסרון. אף כי אשה קצר דעת שרבה עצבונה
ורב מכאובות. ואחר כל אלה רבו מעלותי על אחת שבע
בין בחוץ ובין בבית. משפחתי. אחת המשפחות המיוחסות
בליטא מצד אם אבי' דוד רביעי להג' ר' ישראל זצ"ל שהי'
ראב"ד בבריסק ארבעים שנה ואביו ר' דוד זצ"ל הי' ג"כ
ראב"ד בבריסק חמשים ושמונה שנה. ומצד אבי אבי'

כ"פ התשנ"ו (ספטימבר) הודפס בהקלענדאר היילף להרופאים בווארשא Kalendars na Pogotowie Ratunkowe
לד 277 מן עשרת אלפים נולדים יגיעו בחייהם לשנת 47 אך 4186 שזה אך מעט יותר מן 4/10 rok VIII 1908
ולשנת 65 אך 2668 שזה אך מעט יותר מן 1/4 מכל העשרת אלפים הנולדים :

נצחיות יוסף

מעט מחידושי תורה סמך שרשפתי בימים מלפנים עוד לא הייתי תחת עול ומשא חיפוש פרנסה לי ולכל תלמידי בי חרפסתי פה ואקוזה לך המותר ומה שיעזרנו ד' לחדש עוד לקבוע להם מקום מיוחד באיזה ספר ממי שאדפוס עוד בעזרתו יתברך:

א) ברבות ב' ע"א במשנה מאימתי מה שלא תנא אימתי בלא מ"ס עיין שנת אליהו. ותיירונו פולה לפי האיכבית
אימתי רישא לאו ר"א. אבל לפי החרון הראשון תרי תנאי אליבא דר"א הקושיא במקומה עומדת. וביותר כי אנו מוכרחים לומר שהגמרא שמשי מקודם על קושיא מר"מ על ר"מ תרי תנאי אליבא דר"מ סבירא ל' תרי תנאי אליבא דר"א ורישא ר"א היא דאם נאמר שר"א אסיפא קאי והרישא היא סתם משנה ובמקום שלא פריך מאן תנא הוא ברור להגמרא שהסתם הוא ר"מ ועיין תוספות מע"ק ב' ע"א ד"ה מאן. וקיי"ל סתם משנה ר"מ הוה להגמרא לומר תלמא תנאי אליבא דר"מ ואולי להאבע"א באמת הסתם משנה ר"מ ותלמא תנאי אליבא דר"מ:

ב) ודנה על המשנה דריש תענית לא קשה אמאי לא תנא אימתי דהתם לא קאי אך על התלמא הזמן ובדף ה' ע"א שם במשנה עד מתי שואלין את הגשמים:

אבר באמת אף לפי דברי השנות אליהו שמשי המשנה לפי האבע"א ומאימתי קאי אך על התלמא הזמן הוה ל' למיתני הכא כמו בפעמים עד אימתי אלא וודאי דגם לפי האבע"א קאי המאימתי על הריש ועל הסוף א"כ ה' די אימתי:

ועיין ברכת ראש שמתרן שרבי הוסיף מ' לרמוז על ארבעים יום שקיבל משה תורה שבט"פ בסני עי"ש וזהו רמז ועדיין ז"ע:

ב) בברכות דף ב' ע"א תנא היכא קאי כו' וכו' מ"ס דתנא כו'. ז"ע דילמא אין ה"כ לא תנא בשום מקום חובה ק"ש. ומהראוי ה' למתני חוב קריאת שמע וזמן הק"ש. אך תנא ר"ה למיתני בקרה ותנא הזמן וממילא נודע החוב וכה"ג מלינו לקמן בגמרא דף י"א ע"ב אמר ר"א ש"ס השכים לשנות כו' משקרא ק"ש כו' ולא אמר מחללה דינו שכל לימוד תורה לריכים לבדך ותהיבא ילפינן זה אך אמר דינו לענין אהבה רבה וממילא נודע החוב לבדך קודם הלימוד. וזהו אולי יהיה מיושג בפשיטות קושיא הסו' ריש כ"ד מברכין ד"ה כ"ד. על הגמרא דפריך מה"מ כו' ע"ש. ועיין פני יהושע הכא ואף כי דבריו נכוחים אבל תמיהתי זה עוד במקומה עומדת. גם מה דאמר הפ"י דלהאבע"א לא חש לתרץ קושיא קמיימא דתה"ק. זה דוחק. ועיין בקיטור כללי הגמרא שמביא ראיה שפעמים לא יחוש התרלן אך לתרץ הקושיא השני ולא ה' מריש נדרים ע"ש וז"ע אמאי לא הביא מדברי הגמרא דהכא לפי דברי הפ"י הג"ל וביותר כי בגדרים באמת מתרן הקושיא הראשונה ג"כ אך מקודם תירץ קושי' בתרייתא א"כ הו"ל להביא מכאן שלא חש לתרץ כלל קושיא הראשונה. אך לדעתי נראה לפרש בגמרא דהכא כדברי הפ"י ובהוספה ושינוי מעט. וה"פ בגמרא. תחילה מקשה תה"ק דקנה מאימתי וכפירש הפ"י ע"ש. ועיין ה' קשה להגמרא אולי באמת תני תנא הזמן וממילא נודע החוב וכמ"ס בקושיא. ועיין מקשה וכו' מ"ס כו' פירוש. דאמרין אורחא דגמרא לפרש ממאי דסליק מיני' או במאי דפתח עיין נדרים דף ב' ע"ב ועיין חוס' שבת דף כ' ע"ב ד"ה כמה מדליקין ולהכי אי תני בשום מקום חוב הק"ש לא יכול לפרוך מ"ס דתנא ערבית ברישא. דאולי תנא שם ערבית ברישא או אולי סליק שם מערבית להכי פתח הכא בערבית. אבל אי אמרת שלא תנא כלל החוב אך הזמן וממילא ידעינן החוב קשה לימתי שחריא ברישא משום דרוב מלות נוהגין ביום. ועיין ג"ל וקרבן תורה שמקשו דלשון וכו' כל מקום משמע ששייך לקושיא הראשונה וכאן הוא קושיא נפרדת וע"ש ולפי דברי שפיר הכא קושיא וכו' הוא נסמכת אל הראשונה. ועיין משני הגמרא בתירונו הראשון תנא אקרא קאי וק"ש דאורייתא ועיין בפ"י ומחורן הקושיא תנא היכי קאי וקושיא וכו' מ"ס ג"כ כיון דבקרא תנא כשנכך ברישא להכי מחיל תנא בערבית. והאבע"א ס"ל דק"ש דרבנן וקרא בשנכך מיירי בדי' ותנא הזמן וממילא ידעינן החוב

ולפי"ז כיון שלא תנא בשום מקום החוב קשה מ"ס דתנא ערבית ברישא ועי"ז משני יליף מזרייתו של פולס. ועיין ג"ל ד"ה תנא היכא קאי וע"ק מריש תענית דפריך תה"ק וע"ש:

ברשי שם ד"ה מאימתי כהנים שניטמאו כו' פירוש ש"י קשה לרש"י הא כהנים חוכלים תמיד תרומה ומאי הסיומן באכילת תרומה לכן פירש כהנים ש"י טמאים וטמאו עצמם ועליהם נתן המשנה הסיומן משעה שהכהנים:

שם ברש"י ד"ה עד שיפלה ע"ה שכל הלילה כו' משום שאפשר לומר דר"ג לא דריש כלל בשכבך כמו שכתבו התוספות לקמן ע"ב ד"ה אמר אליבא דר"י שלא דרש בשכבך. ע"ז קאמר רש"י שר"ג דרש בשכבך אך ס"ל שכל הלילה הו' זמן שכיבה. ועיין ג"ל על רש"י ד"ה דיבור הקודם:

שם ע"ב ברש"י ד"ה נכנסין להסב מ"מ מאוחר הוא לכולם כ"ל ועיין מהרש"א כאן ודבריו קשים להולמם וכוונתו נראה לכאורה בראיתו מהוס' כיון שחזין שבשיעור דר' אחאי שוה רש"י עם חוס' מסתמא בשאר השיעורים שוים הם וחזין בתוס' ד"ה מאימתי ששיעור בני אדם הוא מצע"י ע"ש בדברי הר"י ומסתמא רש"י סבירא ל' ג"כ הכי אבל באמת מוכח מרש"י לעיל ד"ה שאין ראיה לדבר להפך מזה שכתב רש"י שם שהיום כלה ולא כתב שאין היום כלה אלא בלאת הכוכבים ואם איתא שרש"י סבירא ל' שכהן מאוחר מב"א הוה לו לומר שאין היום כלה אלא בלאת הכוכבים ועיין ג"ל הן אמת מה שהביא הג"ל שם בשם הרשב"א שבמסקנא הדרין לומר דעני וכו' אחר שיעורא הוא ורולה לומר שגם רש"י סבירא ל' הכי כמבואר בדבריו עי"ש ממני נפלאה ורחוקה הוא הא אמאי מסקינן שעני וכהן לאו ח"ש הוא. הוא מטעם דא"כ ר"ה היינו ר' יהושע ואין נוכל לומר שעני וכו' ח"ש דא"כ תקשה ר"ה היינו רב אחאי וז"ע ועל הרשב"א בטנאו לא קשה כלל שהוא מפרש ב"א דרב אחאי היינו בחול ומה שאמר שבמסקנא אמרין שעני וכו' א"א חד שיעורא הוא כוונתו על ב"א דערבי שבתות אבל רש"י מפרש ב"א דר"א גם כן בערב שבת א"כ אין נוכל לומר שעני וכו' א"א חד שיעורא הוא. אבל עכ"פ מוכרח מרש"י הג"ל שסבירא ל' שב"א הוא מאוחר מהכן. ועוד נוכל להביא ראיה מגמרא שבני אדם הוא לפי פירש"י מאוחר מכולם דאם איתא שב"א הוא מוקדם מהכן וכדעת מהרש"א תקשה בגמרא דקאמר ה"כ מסתברא דעני מאוחר דאי אמת דעני מוקדם ר"ה היינו ר"א. הא אם נאמר שב"א הוא קודם לכהן נהיה מוכרחים לומר ששיעור ב"א הוא אחר ר' אליעזר דהא שיעור דר"מ הוא כהרף עין קודם שיעור דר' יהושע דקאי אבין השמשות דר"י ולא מסתברא לומר בין שיעורו לשיעור דר"י עוד זמן וזמן דר"א הוא בין השמשות ע"כ לא מסתברא לומר ששיעור ב"א הוא קודם שיעורו [דא"כ יהיה הזמן בעוד יום ועיין פני יהושע על חוס' ד"ה ואי ס"ד מעתה אם נאמר דב"א הוא קודם כהן בוודאי הוא אחר ר"א ועוד דהא גם הרש"ל גורם ברש"י חובת מאוחר ואינו מוחק אך חובת לכולם ואם יהיה עוד קודם שיעור דר"א ממאי הוא מאוחר מעתה הוה להגמרא לומר אי אמת דעני מוקדם היינו ר"א אלא וודאי דהגמרא ס"ל דב"א הוא מאוחר מהכן ועיין רשב"א ולפי דבריו שמה שאומר הגמרא היינו ר' אליעזר הוא לאו דווקא לכאורה נפל הוכחתנו לבירא אבל עי"ש כי גם לפי שיטתו מוכרחים אנו לומר שב"א הוא מאוחר מכולם ומעתה לא נוכל לגרום ברש"י לקמן ה"מ מאוחר מכולם דהא ב"א הוא מאוחר מכולם או לכל הפחות מהכן כמובח מרש"י ד"ה שאין הכל ומעתה נפל הראיה הראשונה מהמרש"א ז"ל עי"ש שוב מלאהי בספר ברכת ראש שגורם ג"כ ברש"י כמ"ס ומביא רא' מרש"י ריש דף ג' ועיין בפ"י ד"ה לא עני וכהן ח"ש ומה שכתבתי הוא לכאורה לא כדבריו:

אפסו פלוגתא לא מפשינא ח"י נראה איך קי"ל ונאמר פ"ל
ר"א פ"ב אמר רש"י שפליגי תנאי בזה לכך פריך הגמרא שפיר אי
קסבר כו' :

בתום ד"ה קשיא אי נמי לא מסתברא כו' פ"ן תוספות לפ"ל
ד"ה מאימתי בדברי ר"י ול"ע גם מאי דאמרו לא מסתברא
דבני אדם ממנהרין כ"כ מצע"י קודם הערב שמש ל"ע הא ר"ט
קאי אשיעור בין השמשות דר"י ובה"ש ריד"י הוא כהרף עין
קודם לאח הכוכבים ואמאי הוא מצע"י כ"כ עד שלא נוכל לומר
דב"א אובלים אז ול"ע :

שם ד"ה וענין וגם מה שאומרים העולם כו' וזה אינו נראה
שהרי כו' לכאורה ל"ע לפי דברי התוס' בעלמם בשבת דף
י"ב פ"ב ד"ה שאין. שהמלאכים יודעים מהשבות ב"א ח"כ לשיפתם
עדיפא ה"ה להם לומר הא המלאכים אף המהשבות יודעים ואיך
נוכל לומר שאומרים בלית כדאי שלא יבינו המלאכים לשון חרגום
ועיין בדברי המפרשים ובעלי ההגהות על ש"ס ואחר כל הדברים
דברי התוספות בשבת הם תמוהים וטוהרים דברי המקרא מלכים
א' ל"ט ונתח לאיש גו' אשר תדע את לבבו כי אתה ידעת לבדך
את לבב כל בני האדם. ובד"ה ב' קאפיטל ו' ל' בשינוי משפ.
ואתה תשמע גו' כי אתה לבדך ידעת את לבב בני האדם הרי יולא
מפורש ברור משני מקומות אלו שאך ד' לבדך ידע מהשבת סלב :

הן אמר על דבר תמימתי מתוספות על תוס' יש לרמות בזה וביולא
בזה בשארי מקומות שלא מאיש אחד וקבוצה אחת נכתבו כל
דברי התוס' על ש"ס. ושלנו הם רובם תוספות עי"ך ויש תוספות
שאנ"ך ועוד. ופ"ן שדי חמד חלק ו' מערכת כללי הפוסקים סימן
ס' אות ת' אבל רובא דרובא מהמחברים חזין שמקשים מתוס' על
תוס' והדברים בכל אלו לריך פ"ן רב וחיפוש מחיפוש וכבר כבר
עלי מלאכה זו ואניחיה לאחרים אולי יבוא מי למלאות אחרי :

ע"ב ותיפיק לי' משום מו"קין. בתרי כו' קשה דהא אמר רב לקמן
דף מ"ג פ"ב דבאבוקה וירא אין בהם משום מו"קין פ"י"ט
וא"כ לשני האבא באבוקה ואבוקה הוי כשנים ואין בזה משום מו"קין
וגרמיה שלא נלמד לכל האריכות בתרי ופרי"ו ויש ליישב משום דבא
דמקשה ומ"ל משום חשד ומו"קין או חומ"פ מוכרחים אלו לומר פתרי
משום דעדיין לא סליק ארעתי' החילוק דדברא לכך קאמר גם כאן
בתרי אבל אי תקשה הא תקשה מאי פריך המקשין ומ"ל משום
מו"קין דהא דבריימא מיירי גם ביום וביום הא ליבא משום מו"קין
דאי מותר לילך למקום שמאיר הלילה או פס אבוקה כ"ש מקום
שמאיר אור היום אלא וודאי דהגמרא לא ס"ל דברי רב ובמקום
שאין לכוון משום מו"קין לא מהני אבוקה וירא ואור היום :

שם ותיפיק לי' מפני חשד ומו"קין כו' פ"ן תוס' א"ה שהקשה
למה לא קאמר ותיפיק לי' משום חשד לחוד ואח"כ משום
מו"קין לחוד עי"ש ונראה לי ליישב דלא קשה דבתחילה מוכרח
להקשות משום מפולת ומשום מו"קין בתרתי יפן שהגמרא מוכרח
למחך עליהם שני תרומים פ"כ פלגיהו גם בקושיהו אבל כאן בין
על חשד בין על מו"קין אלו מוכרחים למחך בתרי לכך חזירם יחד
גם בקושיהו ועל כי הקשה כאן חשד ומו"קין יחד לכך פריך אח"כ
חומ"פ יחד ואין לומר לקשה תחילה ומפ"ל משום חומ"פ בתרתי
ואח"כ ליקשה משום חומ"פ בחדא גם זה אינו דכסדר ששנוי דבריימא
הולך ומקשה :

שם ואי בעית אימא כו' בחורבא דרתי דקאי בדברא דבהאי
גוונא ליכא חומ"מ ואסור מפני מו"קין קשה מאי איריא משום
מו"קין הא בלאו הכי אסור ללאת יחידי בלילה וכדרי' אמר רב
בבא קמא דף ס' פ"ב ודוחק לומר דהגמרא לא ס"ל הא דריא"ר
גם בזה ומותר ללאת יחידי בלילה ויש ליישב דהבריימא סתמא
אימתר וגם ביום אף שאין איסור זה אסור משום מו"קין ובחורבא :
שם אמר רבי אבשיא אמר ר"א הכי קאמר מעולם לא עבר
עלי כו' ול"ע ר"א בקרא דקדמו פניו אשמורות מאי עבד
לי' ואיך מפרש אותו ודוחק לומר שהכ"ק שהפירוש סקרא חלוא לילה
אקום הוא מעולם לא עבר עלי חלוא לילה בשינה אך אז שקדמו
פניו אשמורות או קדמתי בנשף כיון שהפוסקים סללו לא על קביעת
דבר ידברו אך על מקרה הוה לי' איך לומר שפסגים הוה מקרים לקום
בנשף

תוס' ד"ה אי לימא קרא ויטהר אע"ג דבכמה מקומות כו' הנה
דברי תוס' אלו לכאורה מופלאים לפי מאי דמפרשי בדיבור
הקודם ח"כ מאי א"ס כן לימא קרא ויטהר דאמר הגמרא והיה לפני
על רגעים אחדים הספר ראש יוסף ומלאתי שמפרש דברי תוס' אלו
ד"ה פ"א לימא קרא ויטהר ע"ס יו"ד מאותיות אית"ן המרמז על זכר
נסתר עי"ש ומדבריו למדתי שהתוס' מפרשים מאי דאמר הגמרא
ויטהר גברא פירוש שהקרא משמיטנו שאף בהתחלת השקיעה יהיה
האיש טהור :

שם ד"ה משעה שהעני כו' תימא עני גופא מתי יתפלל כו' עיין
ברכת ראש שהקשה שהיה להם לתוספות להקשות מינ' ובי'
פ"י"ט ומה שחירן ס"ס הוא דוחק ויש לפרש דה"ל שהתוס' מקשים
זה. וזה דאמרי תימא עד וכיון. אך אולי יש לומר שמה שאמר
הגמרא משעה שהעני כו' אין כוונת הגמרא שכולם אובלים בזמן
אחר ממש אך זה מקדים לאכול קלת וזה מאחר וכל הזמן הזה הוא
זמן ק"ש משה שפיר יש להם זמן להתפלל ולאכול ע"ז אמרו התוס'
עוד וכיון כו' פירוש על העני שמתפלל קודם ואח"כ אוכל אין
להקשות מידי אבל על העני שאוכל תחילה קשה איך מותר הוא
לאכול וכמדומה שזה שמעתי מהרב הגאון ר' אברהם שמואל אבד"ק
וואלקאוויטש בליטא ז"ל. ומידידי ר' אלי' חיים בר"מ כהן מפה
מעריטש שמעתי שדברי תוספות אלו הולכים על לקמן על דברי
ר' חנינא ור"ח לא אמר אך זמן התחלה ולפי זה דברי תוס' אלו
אחי שפיר כפשוטם :

שם ד"ה אמר לי' ר"י כו' והוא אומר מיד כו' מלשון זה משמע
שר"י בעלמא אמר זה בשום מקום ול"ע דגמרא לימא כלל
בשם ר"י שמיד כשיעבור פלג המנחה הוי זמן חפלת ערבית אך אנו
אומרים כן אליבא דר"י עיין תוס' פ"א ד"ה מאימתי ואיך אמרו
והוא אומר מיד כשיעבור :

דף ג' פ"א גמרא מאי קסבר ר' אליעזר כו' לימא עד שלש שעות
כו' הגאון בעל פ"י הקשה דאיך יכול לומר עד ארבע שעות
הא לפי ההלכה חשבינן שעות זמניות ואי יאמר עד ארבע שעות
נטעה לחשוב שעות שוות עי"ש ומתוך שהמקשה לא אסיק לי' עדיין
ארעתי' דאיכא משמרות בארעא ואין ה"ל לפי קושיהו לא חשבינן
שעות זמניות עי"ש אבל קשה דאיך נוכל לומר שהמקשה לא ידע
שאיכא משמרות בארעא הא קראי כתיבי על זה ועיין מהרש"א
חדושי אגרות ד"ה דאיכא עי"ש אבל הגבול דכוונת הגמרא שלימא
עד שלש הלילה או עד רביעי הלילה וכן משמע ממהרש"א הנ"ל
שנקט בלשוננו ולא נקט שלש הלילה עי"ש :

שם מאי קחשיב ר"א כו' עיין פני יהושע שהקשה דהקרא קומי
רוני לראש אשמורות קשה להני שתי תרומי דגמרא ועי"ש עוד במאי
דאמר והנלפ"ד כו' ועיין ל"ח ד"ה ואמנם ולדעתי קשה דלפי קושיהם
עדיפא היה להם להקשות על הטור בקיצור פסקי הרא"ש אות ב'
שכתב ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג בסוף כל אשמורה כו'
כמו שנאמר קומי רוני כו' עי"ש אלא וודאי דהפירוש בזהאי קרא
לראש אשמורות כמו שפירש הפרישה בטור שראש וקלה ענין אחד
הוא עי"ש וא"כ גם על הגמרא אין כאן קושיא :

שם או לבנים עיין תוספות הרא"ש שלא גורם לבנים וכוונתו
כיון שבזמן שאין ישראל עושין ראונו של מקום אינם קרוים
בנים וא"כ לא נוכל לגרום או לבנים בגמרא ועיין שיטה מקובלת
שמפרש או לבנים לכשרים שבהם שקרוים בנים שבטוניהם פירוש
של רשעים המרבת את ביתי עי"ש גם אולי סבירא לי' ר"י כר"מ
ששאלה בין כך ובין כך קרוים בנים :

ברש"י ד"ה ואיבע"א ופליגי רבנן כו' עיין ל"ח אבל קשה דאיך
נוכל לומר כלל דרבנן אולי בתר מיפוטא וזה יהיה
קשחם כמה שאומרים עד חלות הא ר"ג השיב לבניו שמה שאמרו
פ"ח הוא משום סייג עיין לקמן דף ס' ע"א ובמהרש"א שם ובאמת
סבירא להו דדרשא דבשכנך כוונתו ועיין ברכת ראש ודבריו ג"כ
אינם מובנים כמובן ממעשה דבני ר"ג וחשובה ר"ג וכנ"ל :

שם אי קסבר כו' לכאורה ל"ע למאי הביא רש"י כל דבריו אלו
לספר לנו כאן מחלוקות דרבי ור"ג בזה השנויים לקמן ע"כ
וי"ל דקשה לרש"י מאי פריך הגמרא אי קסבר הא קי"ל בכל מקום

אלא שלבס בריא להם כאלום. וסינו דאמר רבה מ"ד זה דרכם ככל למו יודעין רשעים שדרכם למיתה כו' שמו חאמר שבוה שיהא מהן ת"ל ואחרים בניהם ירלו סלה. הרי חזין מפורש יולא כי גם יום המיתה אינה בגולה בדוקה עד הילה"ר והרשעים אינם חרידים מיום המיתה. לזאת כ"ל לאמר דהנה בסוקה דף כ"א פ"א איהא והתניא את זו דרש רמב"י כו' כו' משל לאדם שהי' מהלך באשון לילה ואפילה כו' כיון שפלה עמוד השחר כו' הגיע לפרשת דרכים ניגול מכולם כו' כו'. מאי פרשת דרכים זה ת"ח ויום המיתה רב"י אמר זה ת"ח ויראת חטא. פירוש רש"י על ויראת חטא וזה ליראת חטא אחר שזכה לתורה גילל מכולם. וג"ל לפרש ג"כ ככה אם הוא ת"ח ויזכור יום המיתה תמיד אז גילל מכולם והולך לבטח בחייו וזהו כוונת ר' לוי בר חמא אמר ר"ש בן לקיש יעסוק בחורה ויהיה תלמוד חכם ויקרא ק"ש שיש בה עול מלכות שמים ועול מלכות ומסירת נפש ויהי ירא חטא ויזכור יום המיתה אם יהי' בו כל השלשה ת"ח ויראת חטא והזכרת יום המיתה אז גילל מכולם:

דף חמת שרש"י בסופה שם מפרש ויום המיתה והוא ת"ח ביום מותו וכן במשלי י"ד ל"ב ברעמו גו' וחסה במומו לדיק ורש"י שם כשימות הוא בטוח שיבוא לג"ע ולא זכיתי להבין איך שיך ע"ז וגילל מכולם הללו זו מה הוא כל אדם ביום מותו גילל מהיה"ר ואין לו לפחוד מדבר רע או שאין בשאול חטא. יולל שיך על איש חי וגילל מאיזה דבר רע כמו ת"ח ויראת חטא שגילל ובטוח מיה"ר. ולדברי אפשר נכון הכל ודעת רשב"ל אשר ע"י שלשום אלו דווקא גילל מכולם אף אם יחי' עוד ועוד:

שם ואמר רלב"ג כו' אשר כתבתי אלו נביאים וכתובים מראה שלא היה יכול לפרש זה על משנה משום דהא דברים שבע"פ אי אחא רשאי לכתבו משום שנאמר עפ"י הדברים האלה ולאבי הפסיק במשנה בין תורה לנביאים וכתובים ועוד שגם בימי הנביאים כבר הי' משנה בע"פ:

שם אל תקרי תלמודו אלא תלמודו עיין מהרש"ל שמינה למדמי עיי"ש ואינו "מוכרח" שמלינו כמה פעמים אל תקרי בקורות ומינעו לבד ועיין קיזור כללי הגמרא ד"ה אל תקרי עיי"ש: **ברש"י** ד"ה פשפש ולא מלא כו' משום שאין לדיק אשר לא יחטא כלל לכך קאמר רש"י שלא מלא עברה שבשכילה ראון היסורים לבוא:

ע"ב בחר גנבא גנוב וטעמא טעים נראה לפרש דהכי אמרו לו דכן דרך הגוהג בעולם כי מי שגנב אף כי מגנב גנב עכ"ז אם ימלא יענש גם הוא:

בתוספות ד"ה אלא אימא כו' וקרי ק"ש כי מטא זמן ק"ש מלשון זה משמע דלא פליגי אך על קודם זמן ק"ש הא בהגיע זמן ק"ש מודי שאין לתמוד קודם ק"ש ועיין מהרש"ל ומהרש"א וגם מלשונם משמע כמ"ש ועיין מעדני יו"ט אות מ' מה שכתב דלהמסקנא לא קיימא הכי עיי"ש ולא אבין מנין לו זה ועיין ברכת ראש כאן ועיין בקובץ הלכה ד' פ"ו מהלכות תפילה בפירוש המהרש"א:

דף ו' בתוספות ד"ה חד לא מכתבין כו' וכ"ש מדה מובהק לרעתי יס לדיק שם באבות דקאמר וכל מעשיך בספר נכתבין הוה די באמרו ומעשיך ומאי וכל מעשיך ונראה לי דבא לומר שכל מעשי איש לא מצעי הסוכות! אלא אף הרעות ומכוערות בספר נכתבין ובא להוילא ממחשבות ההורסים לומר כי הקב"ה מרוב קדישתו אינו משגיח במעשים הרעים ומכוערים מבני אדם וכמו שפירש בזה הגר"א ולל"ה הקרא משלי ס"ו י"א שאלו ואבדון עד ד' אף כי לבות בני אדם שבא שלמה המלך לומר שכל תאמר כמחשבת ההורסים כ"ל ואמר הנה שאלו ואבדון אשר שם כל האנשים הרעים ומקור משחת להטמאים ורשעים עכ"ז הוא גנב ד' אף כי לבות בני אדם וזה גם כן כוונת התנא באמרו וכל מעשיך אף הרעים בספר נכתבים ולכן עשה טוב ושחר נפשך מדע ועבירה כי גם זה בספר נכתבים ומעשה ל"ע מאי וכ"ש מדה מובהקת שכתבו התוס' ואולי מ"ש תוספות כ"ש מדה טובה הוא ג"כ פירש בדברי המשנה וכאשר כתבתי ואין כוונתם הוא לילף מזה כ"ש שדבר טוב נכתבים בספר:

בנשף. ופקדא שמי למה. ועיין הרי"ף בפ"י יעקב ופגי יהושע וביותר לפי דברי פס"י שכל עיקר קושית הגמרא הוא אך לפי רבי שס"ל שחלות וקדמו עיני הוה חדא זמנא ועיין עיין יעקב שם פרש ג"כ הכי ליישב קושית הפאר יעקב ל"ל חלות וקדמו וא"כ איך מתרין לא עבר עלי כו' א"כ איך מוכח מהכא שארבעה משמרות הוי הלילה ול"ע: **שם** אלא אמר רבא תרי נשפי הוי רש"י גרם אלא אמר רב אשי וטעמו נראה דאכתמא דגמרא דפריך ונשף אורתא דהוא רב אשי שהוא סידר הגמרא עיין תוס' חולין ב' ע"ב ד"ה אלא שמיטתו ותוספות שבת דף ט' ע"ב ד"ה בתוספות ובכ"מ דף פ"ו ורש"י שם ושאר מקומות לא שיך לומר אלא אמר רבא דיום שמת רבא טולד רב אשי עיין קדושין ע"ב ע"ב ועיין מה שכתבתי בחולין בזה אלא וודאי ל"ל רב אשי:

שם אלא דאמר בחלות ואחא איהו כו' כ"ל ועיין פגי יהושע ועיין ל"ה ועיין בספר ברכת ראש בזה ולא אדע מה חיקן הא הקב"ה לא דיבר עם משה אלא ביום:

דף ד' ע"ה רב אשי כו' כחלות הלילה כי האידנא עיין הגהות מהרי"ב ודבריו נפלאים כמ"ש בדיבור הקודם דהא הקב"ה לא דיבר עם משה בלילה כלל וכדמוכח בכמה מקומות:

מהרש"א נח"א שמו יגרם החטא כו' אבל הרא"ם כתב כו' לא אבין דבריו דהא לכאורה הוי סוגיא פליג על הסוגיא דבמה דבהמה שם דאי יס יסורים ומיתה בלא חטא ועון א"כ א"ש מאי שירא יעקב וכמו שפירש הוא בעלמו שממיעוט זכויות לבד אין לירא וזה דברי הרא"ם ג"כ ומאי פריך עליו מהסוגיא דבמה דבהמה:

דף ד' ע"ב גמרא ואי כר"ג ס"ל כו' עיין מהרש"א לקמן ט' ע"ה ד"ה ועד השתא ועיין פגי יהושע ודבריו היה יוכלים להאמר אם לא היה כתוב בגמרא חכמים כמס"ל הוה מפרשין דעיקר קושית הגמרא לימרו כר"ג כיון שבק"ש לא שיך סייג אבל על דברי הגמרא חכמים כמאן ס"ל קשה קושית מהרש"א:

שם אמר רבי' אעפ"י כו' מאי קרא רגזו ואל תחטאו אמרו בלבבכם עיין פירש"י אבל קשה דלפ"ז נוכל לעשות מזה רמז גם על פרשת ויהי דכתיב בה כלל לבבכם או על לבבכם וכן הא מ"ירי בק"ש מפני המזיקין מדקאמר מזה ועיין מעדני יו"ט אות ו' ובק"ש מפני המזיקין לא מלינו בשום מקום למאן דס"ל שריכים לקרות גם והיה אם שמוע:

ועיין גמרא דף ס' ע"ב הנכנס לישן אומר משמע עד והיה לכך לולי פירש"י ז"ל היה ג"ל דהגמרא דריש לשון אמרו שפירשו לשון התרוממות ושבת היינו שירומם ד' בקבלת מלכותו בקריאת שמע:

ברש"י ד"ה גאולה גאולה מעלייתא מאורתא לא הוה כ"ל: **בתוס'** ד"ה דאמר ר"י והלכה כר"י דברייתא מסייעא לי' כו' מכאן קשה לדברי בעל קרבן תורה במשנה ד"ה בערבות שמפרש שמתני' משמעינו שריך לסמוך גאולה לתפלה עיי"ש דא"כ היה להחוס' להביא ראיה מהמשנה ועיין מה שכתבתי שם:

שם דפולגתא דרב ור"י עיין יומא דף פ"ו ע"ב והאמר רב הלכה כו' וע"ז כוונת התוס' לענ"ד שם והלכה כר"י עיין בפגי יהושע ועיין מעדני יו"ט סימן ה' אות א':

דף ה' ע"ה אמר רלב"ג אמר רשב"ל כו' יעסוק בתורה שנאמר אמרו בלבבכם כו' עיין ל"ה שהקשה איך מוכח תורה מאמרו בלבבכם וע"ש ונל"ד דהגמרא מפרש אמרו לשון הגיון ומחשבה כמו שמלינו פן תאמר בלבבך וכדומה הרבה ובתורה מלינו בה הגיון בלב וסגית בה יום ולילה ועוד מקראות רבות ולאבי דריש אמרו על ד"ה:

וע"ז קושית הל"ה שמה גם שארי מפרשים כיון שהזכרת יום המיתה הוא יותר מועיל לגללו יזכור לו חיקף יום המיתה ג"ל לתרין כדדומה לענ"ד באופן מרווח גם כל דברי המאמר יבוא לנכון בכל האופנים. דלכאורה קשה על דברי המאמר הוה שנראה מדבריו כי הזכרת יום המיתה היא בגולה בדיקה נגד הילה"ר והגמרא שבת דף ל"א ע"ב דרש רבא בר רב עולא מאי דכתיב כו' אמר הקב"ה לא דיין לרשעים שאין תרין ונלכין מיום המיתה

ע"ב ברש"י ד"ה כדרכו או בשכיבה כו' עיין לקמן בגמרא דף י"ג מקרא אפי"ג דמללי אסור ולריך לומר דהכא הפירוש ברש"י או בשכיבה לאו בשכיבה על דבר ממש אלא מללי מעט חס שרי עיין רש"י נדה י"ד ד"ה כי מללי :

תוס' ד"ה גדול הקורא תימא אפילו תפלה נמי כו' עיי"ש י"ט לדקדק מאי מקשו אפילו תפלה נמי הא במתניתין מוכרח למחזי הקורא מחאן ואילך לאשמיעין שלא הפסיד בברכות ומדקמני כאלם הקורא בתורה חס מיוחד דייק ר' מני שמחניחין משמיטנו דרך אגב שגדול הקורא ק"ש בזמנו מקורא בתורה ועל המשנה לא שייך להקשות אפילו תפלה נמי יען שכל הברכות הוא בדרך אגב עיין לעיל דף ב' תוס' ד"ה והא קמ"ל ועוד הא איכא נפ"מ בין ק"ש לתפלה לענין מי שחורטו אומנתו דהא תוס' טעמם כתבו בשבת דף י"א ע"א ד"ה אטו מפסיקין שמי שחורטו אומנתו לא לריך להפסיק לתפלה וא"כ קמ"ל שגדול הקורא ק"ש בזמנו לענין מי שחורטו אומנתו וז"ל :

בפיה"מ ועל זה היה סובב כו' קשה מאוד לכון פירוש הגי' תיבות ואולי ט"ם בכאן וז"ל ועל אופן זה הוא סובר עד שלש שעות כו' ואח"כ אמר ומה שאמר כו' :

דף י"א ע"א בגמ' בשלמא ד"ה עיי"ש כל הסוגיא וברש"י ד"ה ובלכתך וד"ה מאי משמע שהלימוד על פוסק במלוא ילפינן מבשבתך ובלכתך וממילא ידעין חתן ויש לדייק דלקמן דף ט"ז ע"א מביא הגמרא הך ברייתא ולא מביא אף תיבה ובלכתך ולפי המשמעות מרש"י דהכא ה"ל להגמרא להביא שם גם תיבה בשבתך כמו הכא. (ב) כיון דדרשין כ"ף של בשבתך ושל ובלכתך נדרים ג"כ כ"ף של בבייתך דהוי סג' למכתב בבית. ועיין לל"ח ד"ה אי הכי ע"ש ועיין פ"י ד"ה לכתוביא. (ג) דהגמרא מקשה וב"ש כו' פירש וב"ש הא בדרך מאי עבדי ב' ומשי לשלוחי מזה אכתי קשה הא בבייתך מאי עבדי ב' ב"ש וב"ה. ולולא דמסתפינא הייתי מפרש הגמרא דמאי דאמרו בשבתך בבייתך פרט לעוסק במלוא דיוקא דגמרא שלא היה לריך לקרא לכתוב כלל בשבתך בבייתך ועל הלימוד הזה לא פריך אח"כ הגמרא כלל ועיין פ"י ד"ה מאי משמע והדר אמר הגמרא ובלכתך בדרך פרט לחתן וע"ז פריך הגמרא מאי משמע מזה למעט חתן ומשי כי דרך והקשה מי לא מפסיקין כו' ומשי לכתוב בשבת ובלכת ושיקר הילפוחא הוא מכ"ף של ובלכתך למעט חתן ושאר כפי"ן הם באורחא דקרא שכיון שכח הכא ובלכתך בכ"ף ממילא כתב בכל מקום בכ"ף בשבתך בבייתך ומאי שמביא הגמרא תיבה בשבתך הוא אף דרך אגב. ומבלכת בלא כ"ף לא היה יכול לדרוש כלל לדרך לכתוב לגופו כיון שכתב מקודם בשבתך בבייתך הוה אמינא דווקא בבית להכי כתיב ובלכת לומר דגם בהליכו חייב לקרוא ודריש אף מהכ"ף של ובלכתך פרט לחתן וקאמר וב"ש משה הא בדרך ובבית מאי עבדי ב' דהוה סג' למכתב בשבתך ובלכתך לבד וע"ז משי בדרך למעטו שלוחי מזה ובבייתך הוא אגב בלכתך באורחא דקרא ולהכי לקמן שפיקר הלימוד על חתן מביא אף קרא ובלכתך :

בתוספות ד"ה חני רב יחזקאל כו' ויש לומר כו' דהא דעשה כו' המעיין יראה שתיבת דהא הוא בדוחק כאן בתוס' ועיין רש"י ולא אדע מה הוסיף ומה תיקן אף לפעג"ד נראה לדרך להיות דהוה אמינא דעשה ופירוש דהוה אמינא מלך הסברא דווקא היכא דב"ש מקילי ואח"כ רב יוסף לאשמיעין אפילו היכא דב"ש מחמירי והיה כתב בר"ת דהוה אמינא והמדפוסים השמיטו סימן הראשי תיבות ונשאר דהא חס ברור :

בפסקי תוספות כו' לא עשה ולא כלום מן התורה. פירוש בדבר שב"ה גזרו יותר על דין תורה וב"ש לא גזרו והוא עשה כב"ש לא עשה כלום אף מן התורה ואמרו שפיר בתר הכי לפ"י יש לדקדק כו' ומה שמקשה בעל ההגהות שזה לא נמלא בתוס' דברי פ"ת אלו הם מפורשים בהרי"א בסוכה ג' ע"א תוס' ד"ה דאמר בסוף ע"ש ודרך הפסקי תוס' ככה בהרבה מקומות :

ע"ב גמרא השכים לשנות עד שלא קרא כו' יש לעיין הא כאן מיירי בהגיע זמן ק"ש מדאמר משקרא כו' ואי בהגיע הא אסור ללמוד ועיין לעיל דף ה' ע"ב ברש"י ד"ה סמך ותוס' ומרש"ל

ע"ב אמר רבין כו' אשר הלך חשכים ואין טוגם פירושו עיין לל"ח כאן שמפרש שלשון אשר כאן הוא כמו אם אם הלך חשכים : **שם** ואין מונה מה שיש להקשות הא אמר בע"א עשרה קדמה שכינה כו' עיין תוספות הרא"ש שמפרש כאן בביתו וכאן בבה"כ :

דף י' ע"א בגמרא אין דמיא ואל זעם בכל יום וכמה זעמו רגע כנראה שראיתי בזה מפרש יען שיש מפרשים הקרא בתהלים שם ככה אלקים שופט לדיק גם ואל זעם היינו הרשע שזעם בכל יום להקב"ה שופטם הקב"ה בכל יום לכן קאמר הגמרא אין דמיא בבחייתא ואל זעם וכמה זעמו כו' נראה שהקב"ה זעם בכל יום : **שם** בגמרא והיינו דקא"ל בלעם לבלק מה אקוב כו' שכל אותן הימים לא זעם וכמה זעמו רגע וכמה רגע כו' עיין מהרש"א בח"א בע"ז דף ד'. ולדעתי הא ומה זעמו רגע הוא כמו אמר מר ועל הברייתא קאי ואמר ע"ז ר' אבין שרגע הוא כמימרא. ועיין קיטור כללי הגמרא בד"ה כתב בת"ש ג"ג שדדרשות ואגדות יכול אחרת לחלוק על תנא ויכול היות שה"ג אבריייתא דמ"ש :

שם פ"ב מזמור לדוד קינה לדוד כו' עיין מהרש"א חידושי אגדות סוף הדיבור ועיין בעיין יעקב אבן עדין ל"ע הא בקרא שמואל ב' ט"ו י"ד אמר דוד קומי ונברכה כי לא תהיה לנו פלטה כו' מהרו ללכת פן ימהר והשיגנו והדיח עלינו את הרע והכה העיר הרי שירא שלא יחוס עלינו כלל ול"ע :

בתוספות ד"ה לא היה אדם. ובמלחמת המלכים היה בן ע"ג. עיין תוס' שבת י' ע"ב ד"ה ושל כדום וע"ש היטב :

בא"ד לא מהם י"ב של מרידה כו' ונשאר מיוסבה כ"ז כו' הן לכאורה כאשר לפנינו בתוספות כשנחסר כ"ה שנים מ"ב יסאר כ"ז שנים ומאי קאמר כ"ז אף האמת השנה שהיה זה המלחמה לא חשוב החוס' ובאמת השנה הזו לא נוכל לחשוב ג"כ בשנות השלושה ועיין שבת ברש"י ריש דף י"א ושפיר שנות השלושה אף כ"ז : **דף ח'** ע"א ואמר רבי חייא כו' גדול ההנהגה מיגעו כו' עיין לל"ח שמפרש דברי ר"ח אבן עדין ל"ע דא"כ בירא שמים שטופה מלוא מיראה הכתוב בו אף אשריך לבד אין לו שכר אלא בעוה"ז וזה חליה לאומרו ועיין ברכה ראש אבן על פירושו כבר כתב הל"ח שאינו אמיני פ"ש ויש ליישב דבהנהגה מיגעו כתיב אשריך וטוב משום הכי דרשינן אשריך בעוה"ז וטוב בעוה"ז אבן גבי ירא שמים דכתיב אשרי לחוד מההכרח דרשינן על עוה"ב ולא על עוה"ז מדלל כתיב קרא אחרינא על עוה"ב ושכר מלוא בזה עמלא ליכא מוכרחים לדרשו על עוה"ב ויהי' פ"י הקרא אשרי האיש ירא את ד'. אבן במלותיו חפץ מאוד היינו מאהבה ולא בשכר מלואו או גבור בארץ כו' ולדקמו עומדת לעד לעוה"ב :

שם ע"ב רב ציבי ב"א סבר כו' תנא ל' הווא סבא כו' יש ליישב בזה וכי רב ציבי ב"א סבר להחמנות בערב יו"כ שחגג"ל"י שמואל לאכול וביחור לפי גירסת הערוך שסבר להשלים אף פרשת דיומי כלל מה השיב לו חב"ר מדפתי וכי לא הוה ביכלתו לאכול ולקרות הפרשה ול"ע. והנה אחרי זמן מה מלאתי במבוא לספר הגחל אשכול אות י"א בהגהה י"ד ששמד ע"ז ע"ש ול"ע : **שם** אסור לו לאדם כו' וה"ת כו' ולא מנה תפילין כו' עיין מה שכתבתי לקמן בדרך למ"ד ע"ב ד"ה א"ל אגא תפילין :

דף י' ע"א רב שמי בר"ע כו' מ"ד ברבי נפשי כו' נראה יען דמייתי לעיל במימרת רש"י הקרא דברכי נפשי לך מייתי הגמרא עוד מימרת רב שמי על הא קרא וקאמר אח"כ והיינו דאמר מה כו' אין ליר כו' אין ליר ולא מסיק המשל כי כבר הביאו לעיל דאמר מרת בשר ודם וע"כ אמר והיינו בלא המשל ואח"כ דריש ג"כ ריש הקרא אגב שדריש מחילה סופו. ועיין מגילה דף י"ד שם בלחמ דריש הגמרא מחילה ריש הקרא ואח"כ סופו ודברים אלו פשוטים הם ולא ניתנו לכתוב כאן אף שבעל ש"י בהקדמתו לחיבורו ה"ל גיבז ועירבב הגמרא ממגילה ומכאן למטן הקשות במאס ועיין בספר עיין יעקב כאן :

מקדוין לפני הכלה פ"ט. ועוד איתא בסנהדרין דף ל"ז מפני קשטא שלא מיית אינוש שמה והמטעה מאחד שאמר דבר שקר ומת. חזק דעונש המשקר למיתה. וזה אמר ר"ה אם אומר כלל כמות שהיא יעבור על דברי ב"ה עונשו במיתה עיין גמרא לעיל י"א ע"א ואם יאמר כב"ה כלל נאה וישקר עונשו ג"כ במיתה. אבל לפי זה יהי' קשה הבנה דבריו אח"כ הי' חורה וזו מילה דמגנו עלן:

שבת דף ב' ע"ב רש"י ד"ה דקמי' יליאות כו' עיין מהר"ם ומה שאמר שרש"י כתב זה דרך אם ת"ל קשה

להבין מאי ואזיה אח"ל שייך במיד' דלא אפשר למשכת כלל בשלמא בספיקא דדינא ספק לן איך הוא הדין מדבר זה שפיר אמרין אם תמלא לומר כך יהיה כך אבל כאן אי אפשר לרש"י למלא כלל שמונה בהולאות ואיך שייך ע"ז אח"ל ועיין תוס' ד"ה וקמפרש הכנסה ופדין קשה אמאי לא הקשו תוס' על פירש"י דלפי פירש"י אי אפשר שחיס שכן ארבע בחיובי ובהולאות ולמה ל"י להגמרא להאריך ולמידק מדמפרש הכנסה וגם קשה לפי פירש"י שנפרש הוא ל"י למידק ממחיתין דשבוטות דקיימא עלה. וגרסה ל"י לענ"ד לפרש דרבינא דייק תרתי אחד מדתני יליאות ולא משכת לה אלא פס הכנסות ושניה מדמפרש הכנסה לאלתר במחיתין. ומה שאמר רש"י דהא מפרש כו' סובב על הראיה השניה דרבינא. ומעתה אמי שפיר ג"כ מדוע לא דייק משבוטות יען כי הראיה השניה אי אפשר למידק משם איך מהבא לכך דייק גם הראיה הראשונה ממחיתין דידן ולפי דברי אלו לא תקשה נמי אפירוש רש"י דשבוטות קושים תוס' בסוף הדיבור ד"ה שחיס בעמוד הקודם דעתה אין ה"נ דייק רבינא מזה דתני יליאות ומסיים בפנים שהוא הכנסה ש"מ דהתנא קורא להכנסה הולאה וכמו שכתבתי לפי פירש"י דהבא. והנה בעל קרבן תורה ד"ה שחיס רוצה ליישב ג"כ דברי רש"י אלו עפ"י סוף דברי תוס' בד"ה שחיס בשבוטות דף ה' ע"א אבל קשה דהתם אמרי תוס' בפנים שחייב ומביא קרבן עליהם בפנים פירוש שתי הולאות ושתי הכנסות אבל לפרש בפנים בהולאות לזד והיינו שחיס שחייב עליהם קרבן ושחיס דאחא לדי חיוב חטאת זה דבר שאי אפשר דלא דמי שתי אלו לשתי אלו וכהאי גוונא לא מלינו לפרש כמובן כיון דפירש בפנים הוא שחייב עליהם קרבן א"כ איך נחלק לומר שחיס חיוב ממש ושחיס דאחא לדי חיוב דהא האי בפנים קאי על כל הארבעה. ועוד מפרש בחוק הוא גאחות וגם זה אי אפשר דלא אפשר למשכת ארבע גאחות בהולאה ובפסוק זה ברור:

שם בתוספות ד"ה יליאות בסוף ור"ם מפרש דדבר הוה רגיל הש"ס לשנות תחילה וכן מפרש רב האי גבי ד' לריבין לאדות

בפרק הרווא דף נ"ד דלא נקט הש"ס כסדר הפסוק כו' מפרש בעל קרבן תורה הג"ל דברי הגמרא דברכות שחושב לא כהקרא משום דהגמרא סודר הקל קל תחילה עפ"י הקרא אשר למוט למוט ואשר לחרב גו' ועפ"י הגמרא ב"ב ח' ע"ב דהמאחר בפסוק קשה מכולם עי"ש דבריו אבל נפלאה הוא בעיני דבריו דחולה הוא מות לפי דב"א שם ומות הלא כתיב בהקרא הזה ראשון וקל מכולם וכמבואר בגמרא ב"ב דף ח' הג"ל שהבאתי. וא"כ אמאי חושב הגמרא חולה בשלישי וכן בסוף הדיבור כתב בזה"ל והנה אנשי כנ"ג פרטו ג"כ הו' ד' אכן בסדר אחר יען דסדרי כמ"ד הרג קל מחנק כו' אח"כ רופא חולים דהוא מות כו' דבריו אלו מופלאים מאוד דא"כ הוה לן למפסוק כר"ש דס"ל שריפה סקילה מאק הרג עיין סנהדרין דף ס"ח ע"ב שם ובאמת פסקין כח"ק. גם אנשי כנ"ג סדרו כח"ק בתפילת יו"ט ועל חטאים שאנו חייבים עליהם סקילה שריפה הרג ומאק:

דף ג' ע"א תוס' ד"ה בר מהני תלת ולספרים דגרסי כו' אחי שפיר פי' דלפי זה לא אמר ר"א אליבא דיד' לשון פסוק שגדייק שלשון פטור שלו הוא פטור ומותר מאידך ברייתא ואליבא דיד' אמר איך לשון מותר. והא דתני הכא ר"א פטור הוא פטור אבל אסור ואליבא דר"ם. שלכל היותר חיוב חטאת לא יהא בזה. ועיין רש"א כאן:

שם ד"ה בשוגג קנסוה עיין מהר"ם סוף הדיבור זה מה שהקשה ועיין תוס' ישנים על הגמרא ותפשוט הא דרב צבי ולפי דברי תוס' אין כאן קושיא כלל:

שאלתי

ומהר"ל ורש"א שם ואיך קאמר דינו לענין עד שלא קרא לריד לבדך כיון שאסור ללמוד ויש לעיין בזה ואולי בלמוד מעט או בביה"מ שאני ויש לעיין בזה:

דף י"ב ע"ב גמ' פרשת לוי' כו' עול מלות דכתיב וראיתם אותו כו' פירוש ומסיים הקרא ועשיתם אותו וע"ש ברש"י ד"ה עול מלות ועשיתם את כל מלות ה' קשה מאי כפי רש"י בזה ומדוע הביא רש"י קרא אחרינא מהגמרא וביותר כי קרא וראיתם אותו כתיב קודם קרא ועשיתם את כל מלותי ושאלתי זאת לכמה גדולים ולא מלאתי מענה נכונה זמן לא מעט אחרי כתיב זאת נסעתי בלוחא חדא באתר המעגלות ממסילת הברזל עם הגאון כו' כו' ר' זונדל היטער ז"ל סה' אז אברך. ושאלתי ממנו זאת והי"ב לי לעיין בתוספות חולין דף ל"ט ע"א ד"ה גלי. וכתבו שמה דנקט הדרשה הפשוטה דאי לא קרא דמשרת כו' עי"ש עד כאן דבריו ויש לעיין בר"ה דף ה' בתוספות ד"ה שלמי פסח דכתבו שדרך התנאים שמסמכותין אחד קרא כו' עי"ש ועיין במנחות הרבה דרשות חז"ל על הקרא הג"ל וראיתם אותו ואולי בזה י"ל בכאן ג"כ אין ה"כ דקרא וראיתם הוא איך לענין דרשות חז"ל במנחות שם. והבא מיייתי בגמרא הדרשה הפשוטה דאי לא ועשיתם הוה נוכל למליף זה מוראיתם. וניחא לו להגמרא להביא על עול מלות קרא וראיתם משום דכל הגי' ד' דברים אחרים ילפינן ג"כ מהאי קרא אבל רש"י מביא הכון לענין עול מלות ועשיתם אותו. והגדתי דבר זה לפני הרב הגאון שלשלת היוחסין כו' מו"ה שמעון סופר ז"ל אבד"ק קראקא בהיותי שמה זה קרוב לארבעים שנה והשיבני שדבר זה טוב וישר בעיניו בלא דוחק כלל ועדיין לע"ק:

שם פרשת לוי' כו' עול מלות דכתיב וראיתם כו' עיין מהר"א שהקשה דקאמר מפני חמשה וחושב ששה וגרסה ל"י דמה דאמר מפני שיש בה חמשה דברים הכוונה לזד לזית ואח"כ חושב הגמרא כל הגמלא בזהאי פרשה ששם עם לזית ששה:

דף י"ז ע"א ברש"י ד"ה קל כו' כתב רש"י קל וחומר שבמחיתו עפר אני. כל העובר על דברי רש"י כאן ישאל מאי בעי רש"י בזה ומה הוסיפו על דברי הגמרא, ושמעתי מהרב הגאון מוה"ר אברהם שמואל ז"ל אבד"ק וואלקאוויסק בשם אביו הרב הגאון מוה"ר בנימין זללה"ה כי יען שמילת קל וחומר מכריע הס עתה פעם ראשון בש"ס נוכל לומר ולטעות שקל וחומר הוא איזה שם או איזה דבר והיינו שאחר מיתם יהיו לקל וחומר לכך שינה רש"י וכתב קל וחומר שבמחיתו עפר אני בכדי שלא נטעה כנ"ל:

דף י"ח ע"ב תוספות ד"ה אלמא ידעי כו' עי"ש גרסה דלהכי לא פירשו ברש"י ד"ה אלמא דפירש רש"י מי חשוב בין החיים דעל פירוש רש"י קשה מאחר דהגמרא אמר קודם לזה דילמא אינוש אחרינא שכיב ואמר לכו א"כ מאי ראי' הוא זה משמואל ממה שידעו מי חשוב בין החיים דטול לומר גם בזה אינוש אחרינא שכיב ואמר לו לאביהו דשמואל לכך ניירי תוס' מפרש"י ופירשו דהאי' ממה שידעו שמואל ועיין מהר"א. וגם ע"ז יש להתבונן הלא לזקה הוה ממות. ותשובה ותפלה ולזקה מעבדין את רוע הגזירה והא דקאמר הגמרא בכחובות ע"ז ע"ב גבי ריב"ל דאליהו הכריז קמי' פטו מקום פטו מקום היה אחרי שכבר היה בעולם העליון. אבל כל זמן שאיש הוא חי מועיל תשובה ומע"ט ולזקה ותפלה:

דף כ"ט ע"ב גמרא א"ל אגא תפילין מנחא. מכאן רצה להוכיח בגאון בעל ישועת יעקב בסי' ב' חלק א' ח"ה שהחולך בתפילין אין עליו איסור גלוי הראש וז"ע אם לא דבריו מופרכים מגמרא לעיל כ"א ע"ב אמר הגמרא אם אינו יכול לגמור עד מודים אל יתחיל להתפלל וטעמא עיין ברש"י שם משום דנראה ככופר במי שחזירו משתחוין לו והנה בסתמא הולך גם בתפילין דק"ש ותפלה שייכא בהם תפילין עיין לעיל דף י"ד ע"ב בתוס' ד"ה ומיית תפילין ואם כדברי בעל הישועות יעקב הג"ל מדוע יאסור להתפלל אף שלא יגיע למודים ול"ט מעור איזה מקומן:

דף ל"א ע"א גמרא לישרי לן מר אמר להו' וי לן דמיתקן וי לן דמיתקן. שמעתי לפרש כופל הלשון ב' פעמים וי לן דמיתקן. משום דבכתובות דף י"ז איתא מחלוקות ב"ש וב"ה כיד

ברייך פירובין שם דפוס ויטאמיר ראיית הגירסא רבה ולא ארע
אם טעות הדפוס הוא ואם לא וכדמות ראי' להרש"ל מתוספות
ר"ה ה"ה קורא בספר כו' ואם תאמר ולרצא כו' משמע דהגמרא
לא מיירי אליבא דרצא דאי הגמרא מיירי אליבא' הוה לשמוספות
לומר וא"ת הא רצא :

דף ז' ע"ב לימא רב חסדא דאמר כרבי כו' עיין מהרש"א ר"ה
שדי טפו ח"ל, ואין לתמוה על לשון ראשון בסוגיא זו
כו' וה"ל לפסוק הלכה כמותו כו' דבריו אלו קשים להבין הא דק"ל
הלכה כרבי הוא אך מחברו ולא מחבריו עיין פירובין דף מ"ו
ע"ב ואיך אמר שהשקליא וטריא הוא אם ר"ח יסבור כרבי ויהיה
הלכה כמותו גם מה דאמר בסוף אבל קושטא הוא כו' לא ידעמי
מנא לי' זה אליבא דהאי לישנא ולי"ע :

דף ח' ע"א ברש"י ר"ה גבוהה פשרה כו' אי לא הוה עיגולו
רוחש ששה פירוש אי לא יהיה עובי העיגול ששה היינו
אלכסון העיגול (דורכמעסר) דאם לא יהיה אלכסון העיגול ששה
לא ימלא בחוכו דע"ד :

ע"ב תוס' ר"ה לא מיחייב כו' דהוי כמגדר החפץ כו' תוך לר'
אמות הניחו כו' כ"ל :

דף ט' רש"י ר"ה פתח עיין פני יהושע דכתב דמשמע מהרמב"ן.
שכללי לא אמרינן לבוד וגיד כו' עיי"ש ותימא הלא דבר

זה מפורש להדיא בתוס' ח' ע"א ר"ה שבעה בסוף הדיבור ובפ"ת שם :

בפיה"מ להר"מ קודם שאתחיל כו' ואולם כו' ר"ה הוא כמו המדברות
והיערים כו' ל"ע הא בגמרא דף ו' ע"ב הקשה ולחשוב

נמי כו' ומשני כאן בזמן שישראל שרין במדבר כאן בזמן הזה א"כ
אמאי סתם הרמב"ם בסתם המדברות. ומלאתי להר"מ ריש פ"ד

מהלכות שבת שהקשה קושית זו על הרמב"ם שם ועיין כסף משנה
שם שהביא בשם הר"א דהרמב"ם מפרש בגמרא בזמן הזה הוי

רשות הרבים ובזמן שהיו ישראל במדבר היה כרמלית ע"ש אבל
פדין מידי ל"ע לא ילאנו בזה הא עיקר דיני הבריות ומשניות

הוא על הדינים הגוהגים בזה"ל וכן קושית הגמרא ולחשוב נמי
מדבר שהיו ר"ה ונפקא מיני' לענין הכנסה והולאה אם חייב ואם

איתא דבזה"ל הוי ר"ה א"כ הקושית במקומה עומדת ולחשוב נמי
המדבר ומה לי שבזמן שישראל הוי במדבר היה אותה מדבר כרמלית

ומה חידש התרץ על המקשן שהקשה ולחשוב כו' ועוד הכי אין
מדבר אך המדבר שישראל היה שם הא בשארי מדברות אף בזמן

שהיו ישראל במדבר הוי ר"ה ומאי דחק' להרמב"ם לפרש הגמרא
כאן בדרך לר' אבל לפי פירש"י שאך המדבר שהיו ישראל שם

בזמנם היה שם ר"ה עליו ושאר מדברות הוי כרמלית א"ש ודברי
הרמב"ם עורם ל"ע הן אחת גם לפירש"י ל"ע קלת לפי מה שמתרץ

א"כ קשה למי מדבר בין הוי דכרמלית שם ול"ע קלת ויש ליישב
דהברייתא תנא נשייר ואין להקשות מאי שייך דהאי שייך דהא איכא

נמי בין העמודים שהיו כרמלית ולא חשבו ואין להקשות דא"כ מאי
קושית המקשן ולחשוב נמי מדבר דילמא תנא נשייר דע"ז היה קשה

לו מאי שייך דהאי שייך עיין ב"ק דף י' ע"א אבל לענין כרמלית
כיון שיש עוד דשייר ולא חשיב נוכל לומר דתנא נשייר והנה

לולי דברי הרמב"ם בספרי הוי שם כאן בפרה"מ היה מקום לפרש
ולומר מה שכתב ואולם כי רשות הרבים כמו המדברות ה"פ כי

ר"ה לריך שלא יא' מוקף כלל כמו מדבר ויער ואדלעיל קאי שאמר
קודם ובתנאי כו' ומן אבל יש עד ממסכת פירובין הוא כמו הגהה

בדבריו ולשונו אחי שפיר ג"כ בלי דוחק כמזכיר למעין כאן אבל
כיון שבספרו הוי מפורש להדיא שחושב מדבר לר"ה גם כאן אי

אפשר כ"ל. ואחרי כן פקחתי עיני ומלאתי אחרי החיפוש שדברי
הרמב"ם מיוסדים על הירושלמי שחושב מדבר בין שארי רשות

דרי' ומעשה מצרייתא זו דהירושלמי מפרש הגמרא ד' ט' כמו
שמפרש הר"א בכ"מ הג"ל בכדי שלא יפלוג הגמרא דילן עם

הירושלמי והצרייתא דילן דארבעה רשות שלא חשב מדבר קאי על
זמן שהיו ישראל שם ואחרי כל הדברים אלו שאר הדיוקים שעמדו

עליהם בגמרא דילן לפ"ז ל"ע ואולי יש ליישב ולומר שלהכי לא
חשיב הצרייתא זו מדבר אף שהיו בזמן הזה ר"ה כיון שאינו דומה

להי' אחריתא שחושב שהם אף בזמן יוא"ל מצרים ואולי המדבר הוי
ר"ה

נשאלתי לפי דברי תוס' ר"ה ואב"א ג' ע"ב שחשו כאן
לחוכא ואטלילא. ממשנה פ"ז דטהרות משנה א'

המסוכן ברה"י והולאו לר"ה והכניסו שנית לרה"י ברה"י טמא
ברה"י טהור עיי"ש הא הוה חוכא ואטלילא. ואין אני רואה בבאן

אפילו ריח קשיא דהתם הוה הלכה למשה מסיני דברה"ר טהור
דהתם ברה"ר אין לו חזקה כיון דתחילה ברה"י אוקמינהו בחזקה

מה וילפינן מסופה מה סופה ברה"ר טהור הכא נמי כן ועיין הגהות
בגאון וכו' מו"ה יוסף שאול ג"י שם חס ברור דלא משוינן דרבנן

לדאורייתא להלכה למשה מסיני :

דף ד' ע"א גמרא חסדיק לה רב ששת רש"ל הגיה רב אשי וכן
בגאון דרב ששת ור"ג ורב חסדא ה' בזמן אחד כמובח

מעירובין דף ל"ט ע"ב ועוד כמה מקומות. כן הוה בזמן אחד עם
רב יהודה כמובח מקדושין דף ע' ע"א וכתובות דף ל"ד ע"ב ושאר

מקומות ויוס שמת רב יהודה טלד רבא קידושין ע"ב ע"ב ואין
פגרא שיקשה רב ששת על ר"א בר אבי שהיה אחר רבא מן הסתם

אלא וודאי כדברי רש"ל :

תוספות ר"ה אבל למטה מי' כו' כשהחפץ בידו של עני או
של בעה"ב לא שייך קלוטה כו' כוונת התוס' כיון

שאמרינן קלוטה כמי ש"ד א"כ כשהעני הכניס לפנים ונטל בטה"ב
מידו נמי יהא חייב מטעם קלוטה ע"ז אמרו כשהחפץ ביד לא

אמרינן קלוטה ומצינו ראי' דהא כשנותן בטה"ב לתוך יד העני
והעני מוציא הוא פטור ולא אמרינן שמה שעקר ידו עם החפץ הוי

כאלו עקרו משם ממקום הגחמו. אבל ל"ע מדוע לא הוכיחו זה
מריש בבא זו הן ממה שלא הביאו ראי' מדיוקא דרישא דמתניתין

דדוקא כשנותן לתוך ידו דבעה"ב העני חייב אבל לאו הכי פטור
ולא אמרינן קלוטה כמו ש"ד לא קשה כלל דתימא לכו להביא ראי' מביבא

זו דמפורש בהדיא ולא מרישא מדיוקא אבל מדוע לא דייקו
מריש בבא זו כיון שפשט העני את ידו לפנים אם אומר קש"ד

אמאי עני פטור ול"ע :

שם תימא לר"י אם ברייתא הוא כו' א"כ היכא קאמר הכא ר"ה
חייב א"כ הווא צרייתא מי. מדברי תוס' משמע שזמנא

מה דאמר הגמרא ר"ה חייב ואמרינן קלוטה הוי על כל התנאים.
ול"ע מנא לכו לפרש כן. הן מליט בהרבה מקומות שאמר הגמרא

ר"ה אך על הבעלי מחלוקות שמיידי בם אבל אין ה"ל דאיכא תנאים
אחרים שלא סבירו לכו הכי וכי תנאי שקלית מעלמא. ועיין מהרש"א

שהקשה עוד אמאי לא פרכי התוספות כן על רבנן דרבי מני. ויש
ליישב משום דסתם אחרים הוא ר"מ עיין סוף הוריות ותוס' סוטה

דף י"ב ע"א ר"ה אחרים. וסתם בעל פלוגתא דר' מאיר הוא ר' יהודה
כמ"ש בהרבה מקומות והנה ר"מ ור"י הוי תלמודי ר"ע עיין יבמות דף

ס"ב ע"ב והיה העולם שם כו' להכי אי נאמר שר"ע ורבנן פליגי א"ש
גם מחלוקות אחרים דהוא ר"מ עם ר"י שר"מ סבירא לי' כר"ע ור"י

סבירא לי' כרבנן אף שר"ע היה רבו יכול לסבור כרבים שפליגי
עליו עיין ברכות ל"ז ע"א גבי פלוגתא דר"ג ורבנן. אבל אי רבנן

סבירא לכו ג"כ כר"ע א"כ מאי טעמא דר"י איך יכול לפלוג על
רבו ר"ע ורבנן. ומשני דלא קשה מידי שיעמוד ר"ע ורבנן כמתניתין

כו' פירוש שהצרייתא סבירא שר"ע ורבנן פליגי ולהכי שפיר פליגי ר"מ
ור"י אבל הוא מוקי שר"ע ורבנן לא פליגי ומתניתין אחיא כר"ע :

ע"ב רש"י ר"ה ודילמא כו' מדלא קתני כו' עיין קרבן פודה
בפירוש דברי רש"י אלו ודבריו יאותים אם היה קושית

הגמרא דילמא עקירה הוא דלא בעי אבל הגהה בעי אבל השתא
דקושית הגמרא דילמא עקירה בעי ולפי דבריו השתא הגהה כי הוא

עיקרו גמרא המלכה לא בעי מקום ד' כ"ש עקירה דהוא אך
אתחלתא דמלכה וטקדו ממקום בלתי חשוב ע"ד להיחז במקום

חשיב כש"כ דלא בעינן מקום ד' ודבריו דחוקים ול"ע :

דף ה' ע"א כדאמר רבא בכותל משופע מהרש"ל הגיה רבה
וסעמו דאל"כ לא שייך לומר הא דלקמן אלא אמר רבא

פירוש דאי השקלא וטריא כאן בגמרא הוא אליבא דרבא איך שייך
אח"כ לומר אלא אמר רבא כיון דהגמרא אליבא דרבא מיירי.

ולפ"ז קן לקמן עד אלא אמר רבא לריכס להגיה רבה במקום רבא
תן בעירובין ול"ע דבשום מקום לפיניו בגמרא לימא רבה ואל"ס

לר"מ וגם לר"י היו צמות כותים במחנה ה"ח כמובן הנמנהל דף י"ז
 ע"כ דקאמר הניחא לר' מאיר וטרם שידע הא דגורו על טיטוק
 עכו"ם שיהא מעמא בויבה ע"כ לא היו לר"מ י"ח אך פס בוי"כ ולא
 מכל לומר שבתות כותים אינו במחנה ועכ"ז היו לר"מ י"ח יתן שפת
 ושמן חשבין כל אחד בפ"ע דא"כ גם לר"י איכא י"ח תשעה השמיין
 ובו"כ והבולר ומרדע וג"ת ונ"כ לעכו"ם ופת ושמן ויין ויחוד
 בנותיהן אלא וודאי שפת ושמן הוא חדא בין לר"מ ובין לר"י וע"כ
 לר"מ היו שפיר י"ח פס בוי"כ ולר"י חסר אחד וכן בחר הכי דפריך
 לר"מ י"ט היו הוא כשנחשב בוי"כ ומשני דאכול וכלים חדא הוא
 א"כ חסיד גם במסנא בנות כותים אפילו לר"מ. וכן עוד מימא
 לפמ"ש להובית שפת ושמן היו חדא בין לר"מ ובין לר"י אמאי מושב
 אותם הרמב"ם בחרתי. שוב פקחתי עיני שפיקר דברי הרמב"ם
 בניין על הירושלמי כאן ועיין קרבן עדה שם שהרגיש בקושיה
 הראשונה והשלישית ועיין כסף משנה פ"ד הלכה ד' מהלכות מקואות.
 שוב ראיתי בצעל המאור שכתב וז"ל והספרים שכתוב בהן ואידך
 בנות כותים כו' טעות הוא מעתה יכול להיות דגם הרמב"ם לא
 גרס זה וטעמם דהוי להגמרא להקשות א"כ לר"מ נפיש להו. ועוד
 דקושיא זו פריך הגמרא לקמן הניחא לר"מ כו'. ומעתה גם לפי הגמרא
 שלנו נוכל לחשוב פת לחוד ושמן לחוד וניחא שלא חסיד בוי"כ.
 ועתה נוכל לפרש דברי הרמב"ם גם לפי הגמרא שלנו והא דאמר
 במשנה וי"ח דברים גזרו הוא מלתא באגפיה נפשי. וקאי על ה"ח
 גזרות. ועיין רשב"א ד"ה הא דאמרינן י"ח דבר גזרו:

ש"ס והי"ח הלכות שנחלקו בהם באותו היום כו' ל"ע דמושב
 התשיעי אין מוכרין לעכו"ם והמחשע עשרה אין מוכרים לו
 ולכאורה הוא חדא ואולי בשגגה א"כ לא חסיד מחלוקת ב"ש
 וז"ה לענין מכירת חמץ עיין דף י"ח ע"כ יכול להיות שטעות סופר
 כאן בפיה"מ וז"ל הפ"ו לא ימכור חמץ לעכו"ם ועיין מהרש"א
 בדף י"ז ד"ה ודע שצ"ל המאור ועיין חרשי רשב"א ד"ה הג"ל ואולי
 גם מהגמרא דין שהביא פלוגתא ב"ש וז"ה לענין חמץ כאן והוא
 לכאורה אין כאן מקומה דייק הר"ל שגם זה היו בו ביום ומשום
 זה מיייתי לה הגמרא:

דף כ' ע"כ חוס' ד"ה כמה מדליקין פעמים מפרש מאי דסליק
 כו' המעיין יראה דכוונת החוס' שלא יקשה לו הא פתח
 בצמה מדליקין ומפרש בצמה אינו מדליקין וע"ז אמרו פעמים כו' ועי"ש
 בגדרים בדף ב' ע"כ דפריך וליפרש כינוי ברישא ומשני שהוא
 דסליק כו' כדחנן כמה מדליקין כו' והקשה שם הגאון ר"ע אייגר
 זללה"ה אמאי לא הביא ממשנה המוקדמת יליאות השבת וכוונתו
 דפירש בפנים הוא בעה"ב ובחזן הוא העני והתחיל כ"ל העני כו'
 וכן כל המשנה מפרש מעני תחילה ומעתה גם על חוספות כאן ל"ע
 דהיה להם לומר דבריהם על המשנה ראשונה. אבל אחר העיון
 נראה דא"כ שפיר הגמרא דגדרים שמה ולא קשה מידי דהמשנה
 יליאות נוכל לפרש דפנים הוא שחי"ב להביא קרבן עליהם ובחזן הוא
 דפסור מקרבן כפירוש החוס' שבוטות דף ה' ע"א בסוף ד"ה שמים
 ע"ש [גם נוכל לפרש דפנים הוא הנכנסה ובחזן הוא האלואות וכפירש"י
 בשבוטות ועיין לעיל חוס' ד"ה שמים בריש המסכת ועיין מה
 שכתבתי ברש"י לעיל דף ב' ע"כ ד"ה דקתני עי"ש] א"כ א"כ יביא
 ל"י ראיה מיליאות שממאי דסליק פתח הלא אזי יכול המקשן להשיב
 אמרים לו דפירש בפנים הוא שחי"ב עליהם קרבן [או הכנסות]
 וא"כ לא מוכר בעה"ב ועני ברישא כלל ולכן מביא סיוע לדבריו
 מבמה מדליקין וכאן בלי תפוגה מוכרחים לומר ממאי דסליק פתח
 לפרש ברישא וכמו כן החוס' לא הולך להם לומר דבריהם הג"ל
 אך על כמה מדליקין ולשיטתם שבוטות שנוכל לפרש דפנים הוא
 חיוב קרבן וא"כ על משנה זו אין מקום קושיא כלל:

בפסקי תוספות (פ"ג) לר"ך לבצוע כו' ולריב"א מעליונה תיבת
 מעליונה קשה הבנה דהא בין לרש"י ובין לריב"א לרבנן
 נריכים לבצוע מלך שלמד האור אלא לרש"י הוה זה קולא ומקולי
 רבנן ולריב"א הוה זה תומרא ורבנן מתמרי ומאי מעליונה שכתב
 ועיין רש"א ועיין בספר הקובץ להרמב"ם על דברי הרמב"ם בלכות
 שבת פ"ג הלכה י"ח וז"ל ועיין ר"ן כו' ואפשר שזה היה דעת רבינו
 כו' נעלה דבריו בפיני שהרי הרמב"ם כתב בהקדמתו לפיה"מ ד"ס
 בה"ק

ר"ה לא כן מדבר וכו' שבהא לא דמי לכך לא רנה לחשוב מדבר
 עממם והירושלמי לא קפיד ע"ז והנה לכאורה מהירושלמי דמושב
 מדבר בזה"ז בין רשיות ר"ה מוכח עכ"פ שר"ה היו אפילו אין
 מזויים שם ששים רבוא שסחם ומושב מדבר בזה"ז וז"ל מלאן על
 הפוסקים רש"י וחוספות וסיעמם עיין חוס' ד"ה כאן א"כ לא
 שנאמר שפליגי בזה הירושלמי וגמרא דילן אבל ל"ע מלא להו לומר
 דלהגמרא דילן צעין ששים רבוא לדיוקא הא לאו הכי לא היו ר"ה
 דילמא מאי דאמר הגמרא בזמן שה' ישראל במדבר היו ר"ה הוא
 משום שהיה עובדים ושבים ולא דוקא ששים רבוא וז"ל:

ש"ס בפיה"מ הג"ל ומפני זה נקראת כרמלית כו' לא אדע מדוע
 לא פירש כטעם הירושלמי שז"ל הירושלמי חני ר' חייא
 כרמיל רך כו' והכא אינה לא רה"ר ולא רה"י כו' וכן על רש"י
 דף ג' ע"כ ד"ה צפי אביי יש לדייק כג"ל ועיין גליון הש"ס
 בירושלמי שם:

ע"ב חוס' ד"ה לא יבז והא דאמר כו' היינו אפילו התפלל לא יאכל
 כו' ל"ע הא בערבי פסחים שם מסקינן שמתניתין ערבי
 פסחים אחיא כר' יוסי שמתיר בערבי שבתות ויו"ט והלכה כר"י
 דנימוקו עמו א"כ בע"ש ויו"ט מותר לאכול וא"כ מקשי מר' יהודה
 על מהנתיין דידן והנה המהר"ם הבין דהחוס' מקשי מדאמר שם
 בע"ש ויו"ט ש"מ דבחול מותר וא"כ אמר הכא לא יבז כו' והנה
 לפ"ז איך להחוס' להקשות מחמתיתין דערבי פסחים אסור לאכול
 ש"מ בשאר הימים מותר וכמו דמסקי בגמרא שם באמת. גם תירון
 החוס' היינו אפילו התפלל לא יאכל מבמה דהקושיא היה תרתי
 למה וא"כ ל"ע על החוס' כג"ל גם בעיקר הפסק שפסקו החוס'
 דגם בע"ש אפילו התפלל אסור לאכול ושם בפסחים מסקינן איפכא
 ע"ש בחוס' ופסקי תוספות:

בפני יהושע ד"ה הי סמוך למנחה ועוד דפ"ק דפסחים כו'
 אפ"ג ד"ס שהיה כו' ל"ע הא בגמרא שם
 אמרינן הואיל ובני אדם מזויין בצתיבה ואור הגר יפה לבדיקה וע"ז
 אמר אביי הלך לורבא מדרבנן לא ליפתח כו' משמע דעיקר זמן
 הבדיקה הוא מתחילת הלילה ועיין ס"ז ומג"א סימן תל"א עי"ש
 וא"כ אין דמיון להכא כלל:

דף י"ד ע"כ רש"י ד"ה ושלוחת האמורה בה גאון שבעת וכתב
 נתיב כו' ל"ע למאי הביא רש"י האי וכתב הא ביחזקאל
 ט"ו מ"ט מפורש בהדיא זה היה עון סדום אחותך גאון ג' ואדרבה
 באיזו לא מפורש סדום בקרא כלל ועיין סנהדרין דף ק"ט אבל
 בקרא לא מפורש בהדיא ומה בעי רש"י בהאי וכתב וז"ל:

דף י"א ע"א ואמר רבא כו' כל חולי כו' ולא אשה רעה עיין
 חרשי הר"ן וגראה שהיה הגירסא לפניו בגמרא כל חסרון

ולא חסרון מלך וחסרון כים קשה מכולם וע"ש פירשו על זה:

דף י"ב ע"כ חוס' ד"ה לא יבז נראה דדוקא כו' הנה לפי מה
 דאמרינן בסוכה דף ה' מעולם לא ירדה שכינה למטה
 מעשרה ל"ע אמאי סתמי כשהחולה שוכב בגמך אסור לו ליבז הא
 לפי דברי הגמרא הג"ל מותר לו ליבז על גובהה תשעה טפחים אף
 כשהחולה שוכב גבוהה שבעה טפחים ובלא דברי חוס' הללו היה יכולים
 לפרש בגמרא הטעם שאסור ליבז בבית החולה משום כבוד השכינה
 שהוא בבית החולה והאי דאמר הגמרא מפני ששכינה למעלה
 מראשותיו לא לאמר שמש"ה לא יבז מפני שהוא יהיה למעלה
 משכינה. אך הטעם כיון שהשכינה בבית למעלה מראשותיו ולא היו
 דרך כבוד ליבז אבל לפי דברי החוס' אלו ל"ע ואולי ל"ל בחוס'
 כשהחולה שוכב בגמך ממנו וכן הוא בהנהגות אשרי עי"ש וקאי
 אלמעלה מעשרה שאפילו למעלה מעשרה אין איסור אך כשהחולה
 שוכב בגמך ממנו אבל על הר"ן בגדרים דף מ' ע"א והפוסקים
 הביאו שהאיסור הוא כשהחולה שוכב על הקרקע ואז אסור המבקר
 ליבז על כסא ובר"ן מפורש הטעם משום למעלה משכינה וסתמי
 דבריהם משמע אפילו למטה מעשרה ל"ע כג"ל:

בפיה"מ מושב בין הי"ד שגזרו (ט) המניח כלים תחת הצינור
 (ח) ואוכלים וכלים חשוב בחדא. וקשה הלא קי"ל

ר"מ ור"י הלכה כר"י א"כ אמאי חשיב המניח ומושב אוכלים וכלים
 בחדא דזה אין לר"מ. ועוד קשה אמאי השמיט בנות כותים דגם

גומר כי היתה דוקא ירקרקת אלא הכוונה שלא היתה יפה חומר יפיי מראה. אבל יש להסתכלא מה איכפת לו לריב"ק אם נאמר שהיתה יפייפה אבל נראה כי ריב"ק לסעמו דאמר בבא בתרא דף פ"ז ע"ב איז בימי אחשורוש היה שנאמר ולא נחלא גשים יפות

לאו דלא ימיר ואמאי לא הביא רש"י שם לא יחליטו המוקדם או הוה לרש"י לומר הכא משום לא ימיר ואפשר לומר כמו שכתב מהרש"א דלכך לא לקי שמונים משום דאי הוה כתיב חד לאו לא לקי כלל דהוי לאו הניחך לעשה עיי"ש משהם לכך קאמר רש"י לענין איסורא שאסור להמיר משום לא יחליטו דכתיב קודם אך אלל המלקות גורם המלקות הוי הלאו השני היינו לא ימיר לכך קאמר רש"י לענין מלקות משום לא ימיר אבל לפי זה ז"ע דברים תמורה אמר רש"י לא שהאדם ראוי דהא כתיב לא ימיר. ועיין ראש יוסף כאן ולפי דבריו לכך הביא רש"י כאן קרא דלא ימיר במלקות משום דתנא ממירין והוא שיהא שתיים קודם וזוה לא הוי אך חדא לאו והוא לא ימיר וינחא ג"כ ברש"י דריש תמורה אבל לא ילאנו מידי ז"ע דהיה לרש"י לומר לא שהאדם ראוי משום לא ימיר דהכא מיירי באופן שאמר שיהיו שתיים קודם זה לא נוכל לידע מלא יחליטו דהוא תנא זו ותכנס זו וז"ע:

בתום שם ד"ה החם ועוד דברים תמורה כו' עיין מהר"ם אבל לפירושו קשה אך מקשה תום' לפי פירש ר"ה על רש"י דילמא לרש"י אין ה"ג האי דתנא לא שהאדם הוא משום וסופו כמו שכתב כאן עיין תום' ריש תמורה עיי"ש:

דף ג' ע"כ רב אשי לא אמר כתריויהו קסבר כותים גירי אריות הם קשה לפי מה שכתבו התום' לעיל דף ב' ע"כ שרב אשי סידר הגמרא וסתמא דגמרא הוא רב אשי עיין תום' שבת דף ט' ע"כ ד"ה בתפורה א"כ קשה מכאן על פירכין דף ג' ע"כ שאמר סתמא דגמרא שם חדא לאתוי' כותי כו' הא רב אשי סובר כותים גירי אריות הם ושחיתתן פסולה כמו השחיתת של עכו"ם:

במור וש"ס ה' תשעה באב סימן תקנ"ט אין אומרים תמון (רמ"א ולא סליחות) ב"י אב ואין נופלין על פניהם משום דמקרי מועד ואף שדבר זה ממקור ראשונים יתכן הכ"י מביא בשם מדרי' יש והגהות אשרי בסוף תענית כתב בזה"ל כבר נהגו רבופיטו בכל מקומות שלנו שאין אומרים סליחות בת"כ משום דאיקרי מועד ומזה עלינו לקיים מנהג אבותינו. עכ"ז רבות צפתים אי מתפלל ואינו מדין מה ענין מועד לתשעה באב מכל המקומות בחז"ל אשר הובא המקרא קרא עלי מועד נראה מפורש שזה קאי על יום העצור של תמוז שעשהו ר"ח ועשו תמוז דהאי שנתא מלא. בתענית דף כ"ט על דברי המשנה ב"י באב נגזרה על אבותינו שלא נכנסו לארץ פריך הגמרא מלן. והולך ומפרש דכתיב ויהי כו' ארבעים יום. ופריך הגמרא הני ארבעים יום נכי חד הוא ומשי אמר אב"י תמוז דהאי שנתא מלוי' מלוי' דכתיב קרא עלי מועד גו' (היינו שעשו יום שלשים של תמוז לחודש תמוז ונהיה מלא ור"ח אב ביום ל"א וממילא באה הגזירה ב"י אב שלא יכנסו לארץ) ונקבע להם זכיה לדורות. וזה דברי התום' שמה ד"ה אמר אב"י ובפסחים דף ע"ז ע"כ בסוף אי הכי שיערי ר"ח נמי לא ניפתי דהא תנא זבחי שלמי זבוח אמרי (שם ע"ז ע"א) שיערי ר"ח אינפריכי ליה ס"ד אמרנא הא לא כתיב בהו מועד קמ"ל דר"ח איקרי מועד כדאב"י דאמר אב"י תמוז דהאי שנתא כו' קרא עלי מועד גו' רש"י שם סוף ד"ה קרא עלי ח"ל ויום עיבור החודש קרי מועד ובשבועות דף י' ע"כ אלל אמר ר"י כו' כו' הוקשו כל המועדים זה לזה ופריך הגמרא והא ר"ח לאו מועד הוא ומשי איברא ר"ח נמי איקרי מועד כדאמר אב"י דאמר אב"י תמוז כו' (בשפתי חכמים שם על הקרא קרא עלי גו' עיי"ש הביא ופירש רש"י. רש"י כו' שלא נמלאה בגמרא כלל וכל דבריו שם הם בלא הצגה יתירה אולי נמלא שם טעות הדפוס וכדומה) עכ"פ מכל הלין נראה מפורש שקרא עלי מועד קאי לפי דרשת חז"ל על שעשו יום שלשים יום העצור וקבעו ר"ח אב יום ל"א ממילא ה"י שני ימים ר"ח כמו בכל חודש שהוא משלשים שנים השלשים הוא ר"ח אבל מה ענינו ל"י באב אתמהמה וכבר שאלתי דבר זה להרבה לומדים ומכולם לא מלאתי מענה:

והנה הגאון בעל ער"ה ז"ל בספרי פרוך השלחן או"ח סימן תקנ"ט ס"ק י"ד כתב בזה"ל אין אומרים תמון בערב ט"ב (היינו במנחה וכן בהמחר בש"ע) משום דאיקרי מועד כו' וגם בת"כ בעלמא ק. והענין הוא לסימן כי אנו מוציאים בהש"מ סעוד יתפכו הימים האלה למועדים ושמחה ויום טוב. וכדברים האלו

דף כ"ה בתוספות ד"ה הכל בידי שמים וז"ל שם בסוף התוספות ולא קשה מהא דכתיב לפני קורתו מי יעמוד דה"פ אם ישלחנה צעמם אחת כדכתיב בראש הפסוק משליך קרחו כפיתים כו' כו' אבל אחי י"ש לשאל מדוע לא הקצו התוספות הקרא לנים פחים בדרך עקש שומר נפשו ירחק מהם על הקרא ואין נסחר מחמתו והמקראות נראים כסותרים זה את זה ול"ע:

דף ד' פ"ב בתוספות ד"ה כיון דאיכא זבוחא דמללי לא מדחי פירש ר"ה כו' היינו דווקא דלא מדחי אבל אינה נשמעת אלל במקום שהזבוח כו' כו' יש לעיין כי בצרכות שם איתא אין הסלחו של אדם נשמעת אלל בצרכות ויכול להיות אפילו שלא עם הזבוח אך ורק אם הוא במקום רנה ולשון רש"י בביהכ"נ ששם אומרים הזבוח שירות ותשבחות בנעימת קול ערב ויותר ז"ע מצרכות סוף דף ז' ע"כ גבי הא דא"ל ר"י לר' נחמן ע"ש מוכח שהקב"ה שומע תפלת יחיד צעמ שהזבוח מתפללן אפילו אינו עם הזבוח ועי"ש:

חולין דף ב' תום' ד"ה הכל שוחטין ואכילו התום' דנשים שוחטות לכתחילה מדתנא בפרק כל הפסולין כ"ה ששחטו וקאמר שם שלהבי תנא לשון דיעבד משום טמא לחוד עיי"ש בתום' ול"ע לכאורה דבקרובין דף ב' ע"כ פריך הגמרא ותנא תרתי אמו חדא ומשי הני נמי לורך ביאה נינהו אבל בלאו הכי לא הוי שייך למחני לשון השייך אך בחדא א"כ קשה ה"ג אך חגי ששחטו משום טמא לחוד הא איכא נשים ועבדים ששוחטין לכתחילה. ויש לישב דלא דמי דהתם לשון דרך לא שייך כלל בצנף ושטר לכך פריך ותרי תרתי כו' ומשי הני נמי לורך ביאה הם אבל כאן בפרק כל הפסולין הא כולם כשירים בדיעבד ושייך בהם לשון דיעבד אלל בנשים ועבדים גם לכתחילה כשר ואין זה דוחק לחני גם בהם לשון דיעבד ששייך גם אללם אבל לא לשון לכתחילה שלא שייך כלל בטמא במוקדשים ואין ענין סני תרתי אמו חדא לכאן כלל ודו"ק:

בגמרא שם ח"ל רב אחא בר"ר לר"א עיין שם כל הסוגיא וז"ע במאי דאמר וכל הכל לאו לכתחילה מי אמר לו שכל הכל לאו לכתחילה גם אמאי לא שאל לו זה אחרי קושיתו מהכל ממירין ועיין מהר"ם על תום' ד"ה אלא שחיתתן ועיין מהר"ם ד"ה וכל הכל לכתחילה שכתב דקושית המקשן היה מהכל אבל מרש"י ד"ה ושחיתתן דקאמר וקשה רישא דמשמע דההוא דאיכרבי מהכל וכן מרש"י ד"ה תרתי דקאמר למימר דשוחטין דרישא כו' משמע דקושית המקשן הוא משוחטין ע"ש וז"ל לפרש הסוגיא בדרך זה דרב אשי הקשה באמת משוחטין על ושחיתתן כשרה והכל סבר גם הוא שאיכא לכתחילה ודיעבד אך רב אחא סבר דקושיתו הוא מהכל שהכל משמע ריבויא ומשמע לכתחילה וכדברי מהר"ם שהבאתי לעיל וא"כ כל הכל הוי לכתחילה והקשה לו מהכל ממירין ורב אשי אף שבאמת סובר שאיכא הכל לכתחילה וגם דיעבד סבר שקושיתו הוא מהכל ממירין שמשמע ג"כ לכתחילה ועכ"ז ההכל הוי דיעבד ושנה לו התם כדקחני טעמא וזמר ר"א לפי דעתו שסבר שרב אשי סבירא ל"י שכל הכל לכתחילה לאקשו מהכל מעריכין ובאמת אין מכאן קושית כלל דהא נודרין תני אגב ינדרין ותנא נערכין ג"כ וא"כ לא דמי למתניתין דידן שהנא אך שוחטין וא"כ ממעריכין ונערכין אין לפי האמת קושית כלל וע"כ עלה על דעת רב אשי שרב אחא סובר שכל מקום דתנא הכל הוה כחדא גוונא ולהכי הקשה לו מהכל מעריכין שהוא ע"כ דיעבד וע"ז הקשה לו וכל הכל לאו לכתחילה ועתה שפיר ניחא דלא הקשה לו זה מתחילה ורב אחא לפי דעתו סבר שרב אשי סובר שכל הכל הוה לכתחילה והכל מעריכין מוקי כר' יהודה וכליגנא קמא דנדרים דפליגי בנודר ורולה להוכיח זה מחייבין ועיין מהר"ם ד"ה וכל הכל ושי ל"י מחייבין אין ראיה שחייבין לא קאמינא והקשה לו מסומכין ואז השיב לו רב אחא שדעתו אין איכא הכל לכתחילה וגם דיעבד אלל הכל דהכא כו' והשיב לו ר"א אלא שחיתתן כשרה קשה לי וק"ל:

ברישי שם ד"ה לא שהאדם ראוי להמיר דכתיב לא יחליטו וקשה ולקמן קאמר רש"י וסופו את הארבעים משום

בהקדמתו להגדה שלו לפי"ו איך חזרתי צדקת אירוסין וגו' וכן הוציא דבריו, ויור האדם עיי"ש שהולך ע"י דרכי צדקת וצדקאות ליישב זאת ואמרתי חזני לתת זאת באופן פשוט דהנה בפי"ו י"ד סימן א' ס"ק י"ז לענין שומע ואינו מדבר ששומע אפילו לכתחילה כחז ומהר"ש נראה דגם הוא ס"ל דאלם לא יתרום ואחר מדרך מטעם שזכרתי אלא דבשמיטה נראה ששמו דאחר מדרך שפיר דברכת השמיטה אינה באה על השמיטה מלמה דהא אין חיוב לשמיטה אם אינו רוצה לאכול אלא עיקר הכוונה לתת שבת למקום ב"ה כו' וזוהו דלא כל ישראל שייך באלוה ברכה דהא על כולם יש איסור אלא שאין מקום לכך שבת זה אלא בשעת שמיטה שום בהמה. דוגמא כו' בברכת להכניסו בברית כו' ומ"ה יחא בברכת אירוסין שהחתן מארים והרב מדרך דגם שם מדרך על איסור פירות שאסר לכל ישראל כו' :

מעשה בברכה יור האדם לפי הג"ל היא ברכת שבת והודיה לר' אם אין ה"ג טוב לו לאדם שלא נברא אבל מאחר שנברא הן לא טוב היות האדם לבדו בלא חבריה טובה וכמאמר חז"ל ב"ב ט"ז ע"ב היינו דאמר אינשי או חבירא חבירי דאין או מיתותא. או. (או חבירותא או מיתותא חבירותא כ"ג ע"א) לכן עלינו לתת שבת והודיה להשם שילך וברא עוד אנשים בחבל לנוחא לחברותא למסחר ומשא ומתן לכן מברכין יור האדם והרב מדרך יטן שהוא שבת וכו' :

מחודשי מר אבי הרב הגאון זצ"ל הצנתי פה אך שלשה נרנרים קטנים כי. בבואי להביאם לבית חדפום ראיתי שצריכים ללמוד תחילה היטב הסיניות והמאמרים אשר עליהם כתב חידושו ולא רעיוני ורא עתי עתה לוח. אמרתי להציעם עד עת שיתן לי ד' מנוחת הרעיונות ועת לזה אשר אקוה לר' לסדר אז גם שלי המותר ושל אבי זצ"ל ואם יעזר ד' אביאם לדפוס :

דברים רבה פ"ח מביא המדרש ראייה מחזקיהו שהפלה עושה מחלה ממה שהוסיפו לו חמש עשרה שנה ולא פירשו ראייתם בצירור מניין שהפלה עושה כ"ח מחלה ולא כולו. וגראה שזה כוונת המדרש כי מחזקיהו היה בעת חליו בן ל"ט שנים כדמוכח מקראי [מלכים י"ח ב' כתיב בן עשרים וחמש שנה היה במלכו ועשרים וחמש שנה מלך בירושלים. ואם הוסיפו לו בחליו חמש עשרה שנה נמלא בעת חליו ה' מלכותו ארבע עשר שנה וכן עשרים וחמש שנה ה' במלכו נמלא בעת מחלתו ה' בן ל"ט שנה] והנה שנות דורות שבעים שנה כ"ג ימי שנותיו כו' שבעים שנה. ויהי חסר לו עד שבעים שנה שלשים ואחת והוסיפו לו ט"ו שנים נמלא חפלה עושה אך מחלה ושפיר :

מדרש רבה בראשית פ' ל"ב ז"ל המדרש ומחיתי את כל היקום ר' ברכיה אמר קיומיה ר' אבין אמר יקומי עיי' מח"כ שדחק בפירושו. וגראה שכוונתם עפ"י המדרש פ' ק"ח ז"ל ר' יהודה ב"ר סימון אמר אפילו עפרו של אדם הראשון נמחה ור' יוחנן בשם רשב"י אמר אפילו לוח שנשדדה נמחה ולפ"ז מה שדרש ר' ברכיה קיומיה כוונתו על אדה"ר שהוא קיומיה של כל האדם ע"כ פירש מחיתי את כל היקום קיומיה של כל העולם זה אדם הראשון. ומה שדרש ר' אבין יקומי כוונתו שנחיתת המים יקמו של אדם :

בספר עשרה מאמרות מהגר"א מוילנא סימן כ"ט כתב שם וז"ל. עשרה דברים שכל אחד עשרה והמציאו לרפ"ם לא הבין פירושו. וכתב שם בהקדמתו מה שאמר לו הה"ג ר' ברוך לבי אב"ד דק"ק פיטערקוב שלריך להציה ול"ל שכל אחד בעשרה וכוונתו למכנה מגילה (דף כ"ג) עיי"ש. ול"ג שאין לריך להציה ולשבע לשוני הקדוש. ולכאורה הייתי אומר שכוונתו לעשר ספירות שכל אחד עשרה כידוע ליודעי חן. אך באמת נראה לי שכוונת הגאון הג"ל להמדרש רבה נשא פ' י"ד על הפסוק קח אחת עשרה זהב ומחשך שם המדרש עשרה דברים שכל אחד עשרה א' כנגד עשרה מאמרות שנברא בהם העולם ב' כנגד עשר ספירות בלימה ג' כנגד עשרה דורות מאדם עד נח ד' כנגד עשרה דורות מנח עד אברהם ה' כנגד עשרת הדברות ו' כנגד עשרה שלישים שבאדם ז' כנגד עשרה תולדות שבחור ח' כנגד עשרה נסים שנעשו לאבותינו במלכים ט' עשרה על הים יו"ד כנגד עשרה בריתות האמורות בפרשה מילה (ומה שמלינו בכ"מ שאמרו חז"ל י"ג בריתות בפרשה מילה. פיין בהו"ט נדרים פ"ג משנה י"א ד"ה שנברא שמחלק שלשה צפ"א ועשרה בפרשה שניה בפרשת מילה וד"ל) :

מעט מהרבה מח"ת אשר כתב אחי ר' משה נבריא ז"ל בחרתי לע"ע לכתוב מה שכתב לי במכתבו מנויורק מיום ד' לך תרס"א. אחרי כהבו מדבריו הננועים למשפחה וכדומה כתב לי כמעט בזה"ל :

וקנה אמרתי להפלות על הגליון לפניך מעט מאשר בזכרונך עוד והוא :

בגמרא ברכות דף י"ט ע"א תנא דבי ר"י אם ראת ת"ח שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שמת עשה תשובה שמת ס"ד אלא ודאי עשה תשובה וה"מ בדברים שבגופו אבל בממונה עד דמהדר למר". והנה אמרתי מאי הלשון בלילה או ביום וכי אם עשה ביום מותר להרהר אחריו הלא טעמא הוא שודאי עשה תשובה. והנה מאמר אחר נמלא בכמה בזה :

אאלו פמנע סיפילי מו"ל אחד מפורסם בפה ווארשא מדעתו דנפשו (ידעתי כי אין אללו ולא ראה עוד חלק זה מערוך השלחן) אבל אני לא אמלא עוד לשבוע רעבוני. ותשובה מספקת. הלא מקרא מלא בזכר"י ח' וס' כה אמר ד' לבאות לום הרביעי ולום החמישי ולום השביעי ולום העשירי יח' לבית יהודה לששון ולשמחה ולמנוחה טובים והאמת והשלום אהבו. ומדוע זה נפל הגורל אך על ת"ב לקבלו למועד משום כשיבנה הבית יה' למועד ושמחה ולא על השלשה הטמאים והנה חפשי בסידור מהר"י עמדין אולי אמלא מה מאומה ולתמונה נפשי שלא מלאתי בין דיני ת"ב וחודש אב כלל הדין הזה שלא למר בליחות ותמונים בת"ב אם ה' זה עפ"י מקרה או שכתב או בכונה מי ידע :

בארה במג"א סי' מ"ו ס"ק ט' כתב המג"א שלא עשני עכ"ס כ"ל וגירסת ששני יהודי שיטי מן המדפיסים. וכתב ב"ח ים מקשים אמאי לא מברך ששני ישראל כמו שאר ברכות שמברכין על הטובה פוקח עורים וכדומה. ומתירים משום דטו לו לאדם שלא נברא משנברא (פירושין י"ג) ולכן קאמרין הלואי שלא עשני ועכשיו ששני אני מברך שלא עשני עכ"ס ואח"כ הולך וסובב בדבריו אם היה מברך ששני ישראל מה דינו לענין שלא עשני אהם או עבר וכן בפי"ו ס"ק ד' שם כתב רבים מקשים כו' ומתירים לפי שגמט כו' היינו כך שמתרן המג"א בשם הב"ח :

ועי הקשה הגאון המפורסם בדורו מוהר"ר שלמה קליגר זללה"ה

וכל למצוא אשר נזכר לאמר כי אם יעשה שלל לשמה לא תהי' מזה כי מעשה המלוא אשר יעשה אם אף שלל לשמה המלוא כבר עשוי' כמו למשל ג"ח בגופו או בממונו או לדקה הגוף שלל לעני ומחי' בזה נפשו ונפש ב"ב להעני. אחת הוא מה היפה כוונת העושה לו הטובה כבר נעשית וכמאמר חז"ל בפסחים האומר שלל לו לדקה בשה"ל שיחי' בני הרי זה לדיקה גמורה. אבל בהפוסק בחורה אם הוא לומר ואין עושה מעשי ומלוא התורה ולומר שלל לשמה לא למען לשמור ולעשות ולקיים הלא הוא כמבטל הזמן לבטלה וללא הועיל ולכן נוח לו שלא נברא ולא הי' עושה ג"כ מאומה:

וזה מאמר חז"ל בזכרות חכמה (חכמה החורה) תשובה ומ"ס שלל יהא אדם קורא ושוה ובוטט באביו ובאמו ובדכו כו' ללומדיהם לא נאמר אלא לעושהם כו' וכל העושה שלל לשמה פ' הלומד שזה מוסב על ללומדיהם לא נאמר הלומד שלל לשמה נוח לו כו' אבל לעולם יסוק אדם בחורה ובמלוא אפילו שלל לשמה כי מעשי הדקה שלם וזכות הדקה ומע"ס יסיעו שיצא לשמה:

מעט מחדושי תורת דודי הרה"ג מוה"ר גבריאל זצ"ל אות באות כאשר קבלתי אותם מבנו מוה"מ שליט"א:

כן עלה על רעיוני לכתוב איזה חידושים קמנים מה שזכרנו שנתחדש לי בפ"ה עיה"ק ירושלים תובב"א ואמרתיו הדברים לפני אנשים ת"ח ונתקבלו הדברים בעיניהם לזאת אמרתי להניחם לזכרון גם לבניי וחתיי היקרים יחי:

ולכן נריך אדם מאוד לדקדק לילך להחפץ בדי"כ שהוא מקום קדוש ונקי ומוכן לזה על התפילה — ובדאי זה נקרא קביעות מקום. ואלקי אברהם יי' בעזרו. כמאמר הגמרא בג"ל — ולא יתפלל בדי"כ שאין זה מקום תפילה. ועוד שהתפילה היא ביחודות — וכמה מאמרים נמצא בגמרא על גודל מעלת תפילה בציבור — וכאשר יקיים קביעות מקום להחפץ בדי"כ. יהי' מזה גוררת מזה להחפץ גם בציבור. — ועוד שי"י לו שבר הליכה — שזה גם כן מזה ויעלה בידו חבילות מלואות. עם לירוק התפילה. פ"כ מהראוי להשתדל מאד בדבר להיות רץ למקום תפלה — שמהפלים שם בציבור בקביעות — בכדי שיעלה תפילתו לרצון לפני הבו"ש —

ועוד אמרתי לפרש באופן אחר המאמר הגז"ל — בקיצור פ"פ המאמר בפירקין במס' אבות — אל תעשה תפילתך קבע אלא רחמים ותחנונים לפני המקום והכוונה שם פשוט דהמקום קאי על הש"י שהוא מקומו של עולם כידוע — נזכר לומר גם כאן — פשוט — כל הקובע "מקום" לתפילתו. היינו שמליד במחשבתו בעה התפילה כאילו שכינה עומדת נגדו — אזי אלקי אברהם בעזרו. לקבל תפילתו ברצון. ואחר אמרי זאת. אמרו לי שנמצא כתוב קן בשם הגר"א זלל"ה — ונהגתי —

בעת אמירת הלל נפל בדעתי לפרש הפסוקים שאמר דוד המע"ס — לא אמות כי אחי' וכו' יסר יסרני ה' וכו'. ופסוק פתחו לי שערי דוד וגו'. אמרתי כוונת הפסוקים וסמיכתם זה לזה — פ"פ האומר בזה"ק (מקומו אין בזכרוננו כעת) על פסוק מוזמר לדוד — בברחו מפני אבשלום בנו הקשה הזו"ק קינה לדוד מיצעי ליה — וכן קושית הש"ס במס' ברכות דף ז' פ"ב באופן הזה ממזמר לדוד קינה מצעי' ליה —

אמנם תירוצים אינם באופן אחד. כי בש"ס דידן תירץ הגמרא שהשתמח לדוד ה' לו מזה שאינו עבד או ממזר — רק בנו. וזאת היפה שמחתו — ולכאורה אינו מוכן תירוצו הגמרא דהוא היפך הסברא דזה שרריך לברוח מבנו ה' לו עוד יותר להטעם — יעו"ש בגמרא ומפרשים שהאריכו בכוונת הגמרא — אך בזה"ק יצאתי שמחתי באופן אחר — וגם קושים הווכח נשתמח מעט מקושיה הגמרא — היינו דבזוהר מדקדק תיבת בברחו — האים בשעה שהוא בורח הוא מוזמר? ותירונו הוא שדע"ס סי' י"דוע שבודאי יהי' לו עונש ועתיד הוא לקבל עונש מן השמים. אמנם. לא הי' יודע אם בעולם הזה או בעולם הבא — ובדאי רצון הדריק הי' לקבל עונש בעוה"ז ולא בבא אשר כן רצון כל הדיקים

בה חילול השם שהוא מסדברים המעצבים המעצבים בודאי עשה חשונה אבל. אם עבר ביום היינו בפני אנשים רחמים וא"כ הרי במעשה חילול השם ושוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה וזוהי אפשר מותר להרהר אחריו. זה הוא כוונת ר"ה בקדושין מ' הג"ל אם עבר עבירה וסוגה בה נעשית לו כהיתר ויעשה בפרהסיא ויחלל השם ואין מספיקין בידו עוד לעשות תשובה:

בפסחים דף נ' פ"ב (ובשאר מקומות מזה) דאמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בחורה ובמלוא אפי"פ שלל לשמה שמתוך שלל לשמה בא לשמה ועיין תוס' שם ד"ה וכן שהקשה מברכות י"ז שאמרו שם כל העוסק בחורה שלל לשמה נוח לו שלא נברא. ומתיר דבברכות מ"י שלל לשמה כדי לקטור והבא מ"י שלל מחביון לשם רעה אלא מתוך פלגות ובברכות מסיימי תוס' כדי שיכבדו פ"י"ש ובכל שארי מקומות. וכן נאמר פ"ז דברים רבים מפי כל המפרשים. ואמרתיו אנכי כי עוסק החורה נזכר לקרוא בשני אופנים א' כי הוא יושב ולומר החורה לעצמו או שלומד עם אחרים. או שאחרים לומדים והוא מספיק להם כל דרכם ומחוסרם אם כי הוא בעצמו אינו לומד. ובמלוא כמעט שלל

במס' ברכות דף ו' פ"ב. כתוב בזה הלשון כל הקובע מקום לתפילתו אלקי אברהם בעזרו כו' — יעו"ש. וכמה תמחו להבין דברי המאמר שחולה החשיבות בקביעות מקום — הלא השי"ת מלא כל הארץ כבודו ובא"ה מקום שיתפלל בודאי תקובל לפני המקום. אם רק תהי' בלב שלם כפי הראוי. כי רחמנא ליבא בעי. ובאם לא יכוון כהלכה מה מהי לו קביעות המקום. ומכיוון שהתפילה אינה בלב שלם. מה יועיל לו המקום הקבוע?

אמרתיו בזה כי אפשר להבין זה המאמר פ"פ הסבר פשוט לפי מנהג העולם פ"פ דמיון. מי שהוא עשיר ויש לו כלים יקרים ותשובים היינו כלי כסף וכלי זהב ועוד כלים יקרים. בודאי נחוצים לו ג"כ כלים פשוטים ואף כלי חרס — כי גם כלים פחותים נלרכים כמה לאדם לתשמישי הבית. אמנם השגחתו הוא יותר על הכלים החשובים מעל הכלים הפחותים ונותן להם שמירה יתירה ונאה יותר מעל הכלים הפחותים — וקובע להם מקום נאה ומבודד — אבל על הכלים הפחותים אינו מהדר כל כך בליה מקום יעמדו אותם כי אינם חשובים בעיניו לחפש אחרי איזה מקום נאה קבוע עבורם. ולפי זה מוכן הדבר כי מי שמחפש מקום מיוחד חשונה הדבר בעיניו. ובדאי מדקדק מאד גם על המקום שהי' המקום קדוש וטהור. כמו כן. התפילה לריכה להיות בטורה ובקדושה. אבל אלל מי שהתפילה אינה אללו חשונה כ"כ לדקדק אחרי' כיאות בקדושה ובטהרה. אינו מדקדק גם על המקום — ומי שמדקדק על התפילה כיאות ממילא חשונה היא לו עד שמדקדק גם על המקום. על קן נחנו חז"ל סימן לדבר. אם רלוך לידע אם הוא מדקדק בתפילה — תוכל להחודע מן המקום. אם תראה שהוא מדקדק על המקום בודאי הוא מדקדק על התפילה ביותר ויותר. כי חשונה היא בעיניו עד שמחפש אחרי' מקום מיוחד וקבוע בכדי שיתפלל בכוונה שלמה. כידוע אשר חילוף המקום מזלזל המחשבה גם כן — ומי שרואה להתפלל בדיעה מיושבת הוא קובע מקום נקי וטוב ואינו מחליפו בכל יום בכדי שלא לזלזל המחשבה. והעיקר שהוא מדקדק על המקום מפני חשיבות התפילה כי רצונו להתפלל בדעה שלמה ומיושבת. לזה אמרו חז"ל כל הקובע מקום לתפילתו — אלקי אברהם בעזרו. כי בטח גם התפילה היא בכוונה כראוי — מכיוון שהוא מדקדק אף על המקום:

אח"כ ראיתי שלעיקר הדברים כיוונתי לחלמירי רבינו יונה זצ"ל. שכתבו שם במס' ברכות פ"ב על מקומו בקיצור — וזאת היא כוונתי. ופ"ה שכוונתי לדעתו —

ורפעינך נראה לי לומר בזה כונה עמוקה — דפלושן מדוקדק מאד ע"פ תיקוני הזוהר הג"ל — דזאת ידוע בודאי לכל

איש המאמין בתורת ה' ובמשה רבינו שהשיג משה רבינו ע"ה כל שלשה חלקי התורה — היינו הלכה קבלה ויחודים. כי הכל גילה לו השי"ת — אכן לתלמידיו יהושע לא גילה לו הכל כי יהושע ה' במדרגה פחותה ממנו — ולמד עמו רק שני חלקי התורה — היינו הלכה וקבלה — ועם כל ישראל לא למדו רק הלכה — כי היו במדרגה פחותה אף מיהושע — ולא יכלו להשיג מה שהשיג יהושע. וכש"כ מיוחדים עליונים שהשיג מרע"ה — ע"כ בחר התנ"ח בלשון משה קבל. כי הוא למד והשיג אף החלק העליון מהשלשה חלקים הוא חלק היחודים העליונים. והכל קבל והשיג:

אמנם ליהושע תלמידו מסר רק חלק הקבלה — והקבלה מסר ליהושע בלשון מסירה — היינו לו לבדו כי הוא ראוי לאותו דבר ולא ילמוד עם אחרים הקבלה — ולא ימסור לכלל ישראל — והלשון מסירה משמע לו לבדו. כמו שנמלא בקדושתן דף ע"א שם בן ד' חכמים מוסרין אותו וכו'. ושם עוד שם בן מ"ב אותיות אין מוסרין אותו לאחרים. — משמע בלשון מסירה שייך כי ידעו דבר זה בלשון מסירה לאחרים. רק הוא בעצמו ידע מזה — ע"כ כתב התנ"ח בלשון מסר ליהושע. שהוא רק לו ולא לאחרים:

ואח"כ מסר לוקנים ג"כ באופן זה אף שאין כתיב לשון מסירה. אמנם סמך על הלשון מסר דקודם. ודרך התנ"ח לקצר וד"ל:

ובזה הג"ל אפשר לפרש גם הפסוק בסדר ברכה ויהושע בן נון מלא רוח חכמה היינו החכמה דרוח. היינו הקבלה. מחכמת חג"ת שהיא בחינת רוח — ודרך הכתובים לפעמים לדבר בלשון זה — מפני כי סמך משה את ידיו עליו היינו הבחינה שה' למשה בבחינת הידים שהיא בחינת חג"ת. היינו קבלה מסר לו. אבל לא קם נביא וגו' אשר ידעו ה' פא"פ היינו בחינת היחודים שהוא בחינת פא"פ. לא מסר לו כי זאת לא מסר לו משה רבינו ע"ה זאת המדרגה ורק משה רע"ה ה' במדרגת פא"פ — ג"כ — **ובזה** אפשר גם לפרש כונת הכתוב בבשלה. וה' כאשר ירים משה את ידו וגבר ישראל. וכבר הקשה הגמרא ברי"ה כ"ט ובי ידיו של משה עושות מלחמה או שזכרות מלחמה. וכו' ע"ש מה שמסרין הגמרא ע"ז. וע"פ הג"ל אפשר לומר דכונת הכתוב וה' כאשר ירים משה את ידו היינו הכת שבו שה' בידו. הלימוד דקבלה של הידים דחג"ת וע"י זה גבר ישראל — והוא פ"ד הכתוב ימיק ד' נאדרי בכח ימיק ד' תרען אויב וד"ל — ובאמת נראה לפע"ד שאין הדבר רחוק כ"כ לומר שמוכרח הדבר למשה רבינו ע"ה להשתמש בעת הזאת על דרך הקבלה כי זה ה' במלחמת עמלק — והם ה' מכשפים גדולים וכל מעשיהם ה' בכישוף. ובדרך הטבע לא ה' אפשר לנלחם כי למח נקרא שמה כישוף שמכחישין פמליא של מעלה — כמאמר הגמרא בסנהדרין. וכמדותה שראיתי במפרשים ואפשר בח"א של מהרש"א היינו שמכחישין הטבע. כי כח הכישוף גוברת על הטבע. — אבל חלילה לומר שגוברת על פמליא של מעלה — כי אין עוד מלבדו כתיב. ואין שום כח בעולם נגדו. רק ע"ד הטבע שהוא ג"כ רגון הבורא ית"ש. ועכ"ז גדול כח הכישוף כ"כ לבטל הטבע — ע"כ ה' מוכרח משה רע"ה — להשתמש ע"י קבלה — וד"ל —

הדריקס שממחים ביסורים ומקבלים אותם באהבה בעוה"ז מפני שמנקים להם עונותיהם ולא יטערו לסבול בעוה"ז:

וע"כ כאשר ראה דוד המעשה שמוכרח לברוח מפני אבשלום בנו. וזה יסורים גדולים ויכר הדבר שהעונש הזה הוא מן השמים. מפני שהוא שלא כדרך הטבע כמבואר בהמפרשים שהאריכו בזה — וע"כ שמח מזה ושיבח להשי"ת במזמור מסוך שמחה — אשר מקבל עונשו בזה —

וע"פ חידוש הזוהר נוכל לדרוש הפסוקים הגו' וסמיכתם. כמין חומר — כפי מאמר חז"ל שרשעים אף בחייהם קרוים מחים — וכש"כ בחינתן — אבל הדריקס אף בחינתן קרוים חיים — מפני שהדריקס חייב נכנסים לג' להחטא בחטא הגלמי אשר גדול הוא מכל חטאיו עוה"ז — כמאמר התנ"ח במס' אבות יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ז מכל עוה"ז — וע"כ הדריקס נקראים חיים אף אחר מיתתן — ועוד גדולים המה בחינתן יותר מבחינתן. כי שם עיקר החיים וד"ל. וזה אמר דוד המעשה בשמחה ובזמיר — מאחר שראה יסוריו בעוה"ז בברחו מפני אבשלום בנו. וזה בודאי לנקות אותו מחטאיו כדי שלא יטעך לקבל עוד עונשים בעוה"ז. מעתה אמר לא אחת פ"י המיתה לא ה' נחשב לי למיתה — כי אחי' — ר"ל אף אחרי מיתתי — ולא אקבל עוד שום עונש בעוה"ז רק אחטא בחטא הגלמי — ואח"י קרוי ח' ומזין יודע אנכי זאת לזה אמר עוד — הלא — יסר יסרני ה' בעוה"ז בברחי מפני אבשלום בני. ולמות לא נחנני — פירוש היינו לא הניח העונש שלי על אחר מיתה לקבל שם ענשי — ושם אחי' רק חי בחטא הגלמי — ובזה אחי' שפיר ע"פ פשוטו דוד מלך ישראל חי וקים — כ"ל — ואומר עוד דוד המעשה לשומרי פתחי ג"ע — מעתה פתחו לי שפרי דק. היינו שפרי ג"ע — כי כבר קבלתי ענשי בעוה"ז. ואין עלי עוד שום עונש — ולזה אמר. אבא כס אודם ה'. היינו להודות לו על החסד שפשה עמי לעונש לי בעוה"ז כדי לבוא נקי וזיק — לג"ע:

ואצ"ל דקאי דוקא על המלוכה של דוד מלך ישראל. שהמלוכה היא גילתת כי אף לימות המשיח לא יהי' מלך אחר על ישראל רק מזרע דוד מ"י. כפי הגמלא בדברי חז"ל — וזה חסא אחת. יתן ד' שזכה בימנו לראות משיח לדקנו. מזרע דוד מלכנו — והוא ימלוך עלינו — בבא"ם —

ראיתי בספר התיקונים תיקון כ"א בדרך ק"צ ע"כ. בתיקונים החדשים הגדלים במונקאטש. ע"י הרב הגאון בעל דרכי תשובה ז"ל. ובתיקונים הישנים הוא בדרך מ"ו ע"כ. שכתב שם שלשה מדרגות בלימוד התורה עיי"ש מה שכתב שמה באריכות מזה — ותוכן הדברים היא כך. המדרגה הא' הוא הלכה — ש"י לימוד ההלכה מעלן המלכות בנה"י דז"א — וע"י לימוד הקבלה שהיא גדולה במעלתה יותר מהלכה. מעלן המלכות בחג"ת דז"א — וע"י לימוד היחודים מעלן את המלכות בחב"ד דז"א. ע"ש הענין כולו באריכות — ועל פי ההקדמה מהתיקונים הג"ל עלה על דעתי לפרש כונת המשנה. בחילת אבות שכתב שם — משה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע. התחיל התנ"ח בלשון קבל — ואח"ז שינה לשון ואמר ומסרה בלשון מסירה — וכבר דברו בזה המפרשים. כי לכאורה ה' לכתוב משה לקח את התורה ונתנה ליהושע. ומדוע **בחר** בסגול לשון קבל אלא משה. ולשון מסירה אלא יהושע —

הקדמה לשדי חמר חלך חיי

מאת התלמיד המחזי אברהם נסים אשכנזי חי.

משגב לדרך שבירושתי' פרוסה. ואיך נגזל דמיה'ם להדפיס הערות נאומי דורנו. אשר הגביהו לשלם הוצאותם לרבנו. מן ואולי תחשב לנו תחת פצוה ח' עבירה. כי מציון תצא תורה. שהאלקים יביא במשפט על כל נעלם. כל ניסוס לעולם. וכל מאויינו שמרן המחבר ינוח בערן ונחלי רבש צופים. ויהיו שפתותיו בקבר דובבים!

אחר שהצטתי כל אלה הדברים. אנכי שפל שביצורים. מובטחני בחסדי משפיל ומרים. שיתן בלכות רבותינו האדירים. נאומי דורנו זקנים עם נהר'ים. שכל אחד יציעו דעתם הרחבה. ולא יתעצלו חלילה להשיבנו עצתם טובה. אם להדפיס הערותיהם וישלחו הוצאותינו. ובוזה לצאת ידי חובתנו. או לחדול ולמסור שארית פליטת כספנו. **לרבות הקוראים** הגל כפקודת עמרת תפארתנו. ולא נתפא לאלקינו ולאנשינו ובעצתם הנאמנת תנחנו. ולתשובתם נצפה ימינו ולילינו. ובוזה נשים קנצי למילינו. ונפש המחבר תנוח תחת כנפי הכרובים. ויהיו שפתותיו בקבר דובבים!

ראויים לברכה. מערכה פול מערכה. לשלשה מפיבי היקרים. אעתיד ערבי'ם וחדדי'ם. ואקריב תודה בפרי שפתי בחדרי חדרים. להמשתללים הראשים בהדפסת **שדי חמר** הנודע בשערים. תבענה שפתי תהלה. בברכת הדיוס אל תהי קלה. הראש והראשון. תלמידו ובבת עין אדמו'ר ואישון. ה'ה הגביר המרופס. אור יוסם. משכיל אל דבר ומבקש לאמתו. אשרי יולדתו. זרוע המיומן בחיי רבו. ואחרי פטירתו אליו נפשו ולבו. האחד המיוחד. שכלו זך וחר. והוא האיש משה עניו. אשרי בניו אחריו. כמותר'ר **חיים מאיר פסח** הי' (ואת אחיו הגדול הן גביר. דגמיר וסביר. **מש"ה** שפיר. הי' אחים שלא יתפרדו. פסח'י רינה וצהלה אלה יעמדו.) והתום השני. והוא כמעגל חוני. ישר ותמים. דרך. ומוצא בר'ך. תרב ושנון. אף רחום וחנן. כש"ת מותר'ר **יוסף צבי לעזר** הי' המול בהתלהבות גדול **השדי חמר**. אשר בס תרד חמר. והסוד השלישי. כבודי ומרים ראשי. ה'ה תרב הגאון המפורסם לש"ט ותהלה. ולו נאוו תהלה. המאוד הגדול ארי שבחבורה. ידיו רב לו במלחמתה של תורה. כקש"ת מותר'ר **רבינו חנוך חסון** שליט"א אבר'ק קרית ארבע. היא עיהק'ו חברון טובב"א. המשתדל לבד וללבן. כהדוש מתבן. הפעיות של המעתיקים. ובסדר נכון מחוקקים. יחד כולם אתה ה' תשמרם. וכצנה רצון תעטרם. רשנים ורעננים. וברוב תונים. ויריק להם ברכה ורוחה. תהלל והשמתה. וידם בצלח"ת. בשובה ונתת. על גפי מרומי ההצלחות. בשובע שמתות. ויהי שלום בחילם. כל ניסוס לעולם. כנהר'ר וכנפש. בלב מלא רגש. ועידא דמן תבריא. העבר לכל הוני תושיה.

פתח דברך יאיר. לנאומי דורנו מעיר. בעקבות אותו צדיק המחבר. מרהיב עוז תלמידו ומדבר.

יומא כי האידנא האיר חורח ובא. האי מרגניתא טבא. חלק **חיי משגב** התביבה. אשר בדברו מעיר'ב ערבי'ם. תורת רבנו ז"ל והמה היו בכתובים. את הכל עשה יפה בעמ'ו. בחרפ'ו ובקסמ'ו. ולא נח בחיים חיותו. שם לילות כימים לעסוק במחברתו. ולמפורסם אין נחוץ ראה וחיוק. תחבור הוא העם והחוק. הגה זה הפצנו ורצוננו. לקיים דברי אמ'ת גדול אדוננו. להוציא כלי למעשה ולברך על המונמר. משמר מול משמר. אותם אשר צונו להעתיקם ולהחיותם. בצוואותיו זכרם מוכנים להדפיסם. ושאינם מוכנים להדפיסם רשם להורותם. לבררם וללבנם ע"י גאון מובהק נתן צו מסירתם. ועוד הרבה קונטרסים. נגזרים וכמוסים. בבית מדרשו שבחברון. ושם שיר מוזמר ירון. אותם פקד ליתנם לת"ח מצויין בתורת גדבות. כדי שיהיו שפתותיו בקבר דובבות!.

הננו ועלינו לגומרה של תורה. ועוד לנו חלק **קונטרס ההערות** וחיו למאורות להדפוס הדרה. בו דברי קדש נאומי דורנו. אשר העירו והאירו על **שדי חמר** ושלושם ליד מורנו. ואותו צדיק ז"ל העתיקם בקונטרס בפני עצמו. ומעמו ונימוקו עמו. ולאיוה מהם השיב בנעם שית כדרכו בקדש. ומהם נשאר בהעתק כאשר הם ולא זכה בהם לעיין ולחדש. ובתנאי גמור עם איוה מהם התנה. שישלמו במיטבא תרקבא דרהבא דמי החרפסה והעתקה כתיקונה. וכגון דא הבטיחם להדפיס דב"ק כרצונם. וכבקשתם במכתבם בממונם. ולהדפיסם חכים. וכבר התנצל מרן המחבר ז"ל. **במאמר התנצלות המחבר**. שבחלק י"ג ערך וארד דברים ובקול חזק מדבר. אשר לא נמצא שקיים מוצא שפתיו. (וזלת תזכור שם) שישלח הוצאות הערותיו שנדפסו בחלקי השדי חמר ובפאות השדות שם אותותיו. ואנחנו מה. להבל דמה. לא נחזה. בן מי זה. ולא נוכל לתבוע. לא בקול נמוך ולא בתרועה. ואם נאזור חלצינו. כתובה עלינו. קשה להמציא כסף בעין. כאפס וכאין. להדפיסם ולזכות הרבים. את כל לוחות הכתובים. הלא עשינו נחת רוח למרן ז"ל לאלפים ורבבות. למען תהיינה שפתות צדיק בקבר דובבות!.

אי לזאת אליכם אישים. בני ישראל קדושים. אצילים ותרשישים. גוע ישישים. שימו עיניכם בצוואות מרן המחבר. אשר בחלק י"ד בקול חזק מדבר. שכל מה שישאר מכיס החרפסה. מוקדש הוא לבית התולים

הכותב וחותם ביום ועש"ק לסדר. לעמוד לשרת בשם ה' **נאדר'י בקר'יש** לפ"ק פה. קאראמוכאואר יע"א מכמחי בה' עוזי ומעוזי.

צער אנכי ונכוה. **אברהם נסים אשכנזי**. ש"ן ומורה בני אולפנא דפה יכב"ץ.